RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920. Andra kammaren. Nr 44.

Lördagen den 24 april, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig och hänvisades till behandling av lagutskott de på kammarens bord liggande motionerna nr 449 av herr *Hage* samt nr 450 av herrar *Bengtsson* i Norup och *Pettersson* i Bjälbo.

§ 2.

Vidare föredrogos bevillningsutskottets betänkande, nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förekommande genom ändringar, tillägg och skärpta straffbestämmelser i gällande skatteförordningar av underslev i fråga om skattebidrag; och yttrade därvid

Herr Åkerlund: Herr talman! Då utskottet i sin motivering gått vida längre än jag gjort i min motion, och rent av godkänt de synpunkter jag där vågat framkasta, har jag ingenting att anmärka mot det resultat, vartill utskottet kommit, utan ägnar det tvärtom mitt varmaste tack.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 418, med återkallande av propositionen nr 236 angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att för kronans räkning inköpa fastigheten nr 5 i kvarteret Cephalus med adressnummer 1 vid Salviigränd i Stockholm m. m.; och beslöt kammaren att ifrågavarande skrivelse skulle överlämnas till statsutskottet.

§ 4.

Härefter föredrogos vart för sig:

bevillningsutskottets betänkande, nr 25, i anledning av väckt

motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av kontroll å deklarationer genom särskilda därtill förordnade personer; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 30 maj 1918 innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län, och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 5.

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 20, hade herr *Leander* hemställt, det riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån medlemsantalet inom riksdagens båda kamrar skulle kunna undergå minskning, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Clason;* samt

av herrar *Leander, Magnusson* i Tumhult och *Persson* i Fritorp, vilka ansett, att motionen bort av utskottet tillstyrkas.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr Persson i Fritorp: Herr talman, mina herrar! Såsom framgår av det förevarande utlåtandet från konstitutionsutskottet, har utskottet hemställt om avslag på herr Leanders motion, vari det föreslås en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om »utredning, huruvida och i vad mån medlemsantalet inom riksdagens båda kamrar kan undergå minskning». Fyra av ledamöterna inom utskottet ha reserverat sig mot denna hemställan, av vilka den aktade motionären samt herr Magnusson i Tumhult och undertecknad för vår del ansett att motionen bort röna ett bättre öde och tillstyrkas av utskottet.

Då jag nu med ett par ord ber att få angiva de skäl, som varit för mig de avgörande härvidlag, så vill jag till en början erinra

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

därom, att vi leva i ett reformernas tidevarv, och tidpunkten synes mig ur alla synpunkter vara synnerligen lämplig att just nu och det genast taga under allvarligt övervägande, huruvida icke tidsförhållandena påkalla en ganska kraftig reducering av antalet ledamöter inom riksdagen.

Jag förstår mycket väl, att det för mången kanske kommer att kännas litet obehagligt att vara med om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning, som måhända kommer att innebära, att han själv blir så att säga avskaffad såsom riksdagsman. Men sådana skäl anser jag icke böra få verka på något som helst sätt avskräckande, ty här har det gamla ordet, att »gagnar det staten så slå till» sin absolut fulla tillämplighet. För min ringa del har jag den bestämda uppfattningen, att det icke kan vara till skada för vare sig land eller folk om motionens syftemål uppnås.

Jag vill i detta sammanhang särskilt understryka, vad motionären erinrat om, nämligen att det skett en stor förändring ifråga om kännedomen om landets olika förhållanden, tack vare kommunikationsväsendets kolossala utveckling och sist och icke minst den utveckling undervisningsväsendet tagit. Utskottet säger i sitt korta utlåtande bland annat följande, som jag vill citera: »Även om det närvarande medlemsantalet icke kan sägas vara oundgängligen behövligt för riksdagens löpande arbete, torde dess bibehållande vara motiverat ur den synpunkten, att det är av stor vikt, att riksdagen så allsidigt och fullständigt som möjligt avspeglar det väljande folkets stämningar och intressen». Utskottsmajoriteten erkänner här, tycker jag, ganska oförbehållsamt, att man mycket väl kan minska antalet medlemmar utan att utsätta själva riksdagsarbetet för någon risk.

Gärna vill jag ge utskottet rätt däri, att riksdagen bör så allsidigt och så fullständigt som möjligt avspegla det väljande folkets stämningar och intressen, men jag kan omöjligt fatta, att det därför skulle behövas att välja 380 riksdagsmän för att få denna avspegling till stånd. Är icke denna kammare med sina 230 ledamöter och är icke första kammaren med sina 150 ledamöter *var för sig* ett uttryck för vad man kallar folkets röst?

Jag ber jämväl att få fästa herrarnas uppmärksamhet på den i reservationen intagna översikten, varav bl. a. framgår att av samtliga Europas stater samt Amerika det endast är Danmark och Grekland, som bestå sig med den lyxen att ha ett något större antal riksdagsmän än vårt land, sett i förhållande till folkmängden. Och skola vi nu i detta fall, liksom vi eljest så ofta äro benägna till, taga exempel från utlandet, kan en reducering enligt min mening icke utebliva.

Jag kan icke heller underlåta att göra en liten jämförelse med ett land, som ifråga om folkmängden står vårt ganska nära, nämligen Holland. Holland har med sina 6,3 miljoner innevånare allenast 150 riksdagsmän. Då jag gent emot detta förhållande strax före debattens början av en kamrat här i kammaren möttes med den invändningen, att Holland var så tätt befolkat och att detta i sin mån skulle göra ett mindre antal riksdagsmän erforderliga, vill jag gå till vårt gamla broderland Norge och påpeka hur det där förhåller sig i detta

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

avseende. Norge har ju en i förhållande till arealen ringa folkmängd, men där finnes allenast 126 stortingsmän.

Det var enligt min mening ett sanningens ord, som bankdirektör A. O. Wallenberg yttrade i en motion, avgiven vid 1884 års riksdag. Han sade där ett par ord, som jag skall be att få föredraga: »Det är icke talrikheten som säkrast befrämjar utmärkta beslut». Jag vill icke därmed säga, att man på riksdagsmännen kan tillämpa satsen: Ju flera kockar dess sämre soppa, men jag vågar bestämt förmena, att man kan få en lika god lagstiftning av ett mindre antal riksdagsmän.

Skulle för övrigt följden av ett mindre antal riksdagsmän bliva, att vi också finge färre lagar, så får jag sannerligen säga, att jag icke heller däri ser någon fara för vårt fosterland, ty det är verkligen så, att vårt svenska folk formligen översvämmas av lagar, och det är icke nog därmed, att folket icke kan följa med denna massproduktion, utan till och med de personer, som äro satta att skipa rättvisa, beklaga sig med rätta över den stora mängden lagar.

Jag vill för övrigt betona, att det här gäller endast en utredning, och varken motionären eller reservanterna ha vågat att för sin del angiva vilket antal ledamöter, som kunde vara lämpligt. Endast i ett fall äro vi ense, nämligen att det nuvarande medlemsantalet är för högt.

Det är möjligt, att en sådan utredning skulle ge vid handen, att man för att använda en radikal term bör göra reformen så djupgående som kan ske och att man kanske besluter minska antalet ledamöter i riksdagen med ett så stort antal att vi finge en siffra, som motsvarade det nuvarande antalet ledamöter i andra kammaren. Jag ber herrarna att allvarligt sätta sig in i vad som skulle bli följden av beslut i dylik riktning särskilt med hänsyn till de farhågor, som uttalats därom, att man icke genom reform skulle få vederbörande ortsintresse behörigen företrätt inom folkrepresentationen.

Om jag tänker på det län, jag själv tillhör, nämligen Kristianstads län, så ha vi för närvarande där nio representanter i denna kammare och sex representanter i första kammaren. Jag får för min del säga, att jag tycker det nästan skulle vara alldeles nog från vårt län att skicka upp sex rikdagsmän till riksdagen. Och skulle man våga hoppas, att de tre stora partierna bleve något så när jämt representerade med till exempel vardera två representanter, liberalerna två, socialisterna två och höger två, och under sådana förhållanden liberalerna t. ex. skickade upp till riksdagen kammarens högt aktade vice talman och herr Bengtson i Norup och socialisterna herr Nilsson i Kristianstad och endera av herrarna Borggren, eller Björklund och högern herr Nilsson i Bonarp och herr Nilsson i Skottlandshus, under det att vi andra finge stanna hemma, så kan jag däri icke se någon riksolycka för vårt fosterland.

Men man behöver nu icke tänka sig att reformen skulle bli så kraftig i första taget. Jag tog detta endast som exempel på vad en djupgående reform kunde medföra, och jag ber herrarna att göra dylika reflektioner för att få saken belyst. Följderna av en dylik

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

reform skulle sålunda icke vara så hemska, som man vid allra första påseende möjligen kan föreställa sig. Det är ju klart att olika utvägar äro tänkbara: en utväg till exempel kan ju vara att minska antalet ledamöter i denna kammare till 150 och i första kammaren till 100, men jag skall nu icke ingå på detta utan endast än en gång betona, att vad som här föreslås är bara en utredning i saken.

Till förebyggande av missförstånd vill jag här för mitt vidkommande säga, att jag icke biträtt motionen, därför att jag är vän av något enkammarsystem, utan tvärtom är jag vän av tvåkammarsystem, men jag menar, att vi då skola söka få ett verkligt sådant; ty jag vill för min ringa del säga, att såsom det för närvarande är, ha vi i realiteten allenast ett enkammarsystem. Därom vittnar ju för övrigt i sin mån beslut efter beslut, höll jag på att säga, som fattats vid innevarande års riksdag. Jag frågar: när har det väl exempelvis inträffat, att någon gemensam votering icke ägt rum före våra påskferier? Och när vi efter påsk kommo hit och skulle anställa gemensamma omröstningar, så fanns det blott och bart en enda att verkställa, och den omröstningen tillkom, kan man säga, genom en ren slump.

En annan fråga, som, när den förekom till behandling här i riksdagen, åstadkom ganska mycket buller, var den angående riksbankens skyldighet att inlösa våra sedlar med guld. Jag erinrar då därom att denna kammare med den förseglade sedelns tillhjälp biföll Kungl. Maj:ts förslag och att första kammaren påföljande dag med stor majoritet fattade samma beslut. Hade utgången blivit en annan, d. v. s. om denna kammare hade bifallit herr Hamrins motion, är det då någon, som tror, att icke första kammaren med minst lika stor majoritet hade fattat precis samma beslut?

Den enda fråga, som jag nu på rak arm kan erinra mig varit föremål för mycken debatt och däri kamrarna stannat i skiljaktiga beslut, var den högviktiga frågan angående servering av vin och öl här nere på riksdagsrestaurangen. Men det kan ju hända denna skiljaktighet berodde därpå, att den nuvarande första kammaren är vald ett och ett halft år senare än den nuvarande andra kammaren, och därför måhända företräder en färskare tidsuppfattning av en dylik fråga än sistnämnda kammare. Från många i politiskt avseende vitt skilda håll beklagas, och det med rätta, att icke förstakammarproblemet blev löst i samband med 1918 års författningsreform. Men nu har ju på det allra sista i dessa dagar ifrån håll, som stå den nuvarande regeringen mycket nära, ställts i utsikt, att i en ej alltför långt avlägsen framtid detta spörsmål kommer att tagas under omprövning. Denna omständighet har för mig varit i alldeles särskild grad avgörande, då jag biträtt herr Leanders motion, ty ett lägligare tillfälle att pröva antalet ledamöter i riksdagens kamrar än vid det tillfälle, då denna reform skall tagas under omprövning, kan jag näppeligen tänka mig.

Man åberopar så ofta och gärna, vad folk har för tankar i dagens frågor, och vi skola ju snart, kanske om något år, införa folkomröstningsinstitutet; och jag är säker på att, om t. ex. det spörsmålet kastas

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

ut till folkets avgörande, nämligen huru stort riksdagsmännens antal skall vara, tror jag att svaret blir sådant, att det icke skall bli trångt utrymme i detta hus, utan att det kan bli plats både att fatta beslut och bo för dem, som komma att väljas till riksdagsmän.

Ja, mina herrar, jag förstår ju alltför väl, att det inte går för sig, att kammaren bifaller herr Leanders motion, och för övrigt har ju frågan redan fallit genom det beslut i ärendet, som första kammaren fattat; men jag vågar dock säga, att när denna fråga i dag faller, så är det min bestämda tro, att den faller framåt.

Det är i denna förhoppning, herr talman, som jag tar mig friheten yrka, att kammaren med avslag å utskottets hemställan måtte bifalla den av herr Leander väckta motionen.

Herr *Lithander* instämde häruti.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Den ärade talaren framhöll i början av sitt anförande, att vi nu leva i ett reformernas tidevarv och följaktligen böra vi ge oss in på en reform även i det här avseendet. Ja, jag skulle gärna önska, att den ärade talaren vore med om att understryka den synpunkten, då det gäller en hel del andra frågor såväl som denna.

Men då herr Persson vill göra gällande, att motionen möjligen här i kammaren skulle möta motstånd på den grund att åtgärden måhända skulle medföra, att den ene eller andre riksdagsmannen avskaffade sig själv, så tror jag, att herr Persson tager fel; i varje fall har detta icke legat till grund för utskottets beslut att avstyrka motionen.

Vidare tillåter jag mig säga till den ärade talaren, att han givit utskottets motivering en något fri tolkning. Han citerade nämligen följande av vad utskottet anfört: »Och även om det närvarande medlemstalet icke kan sägas vara oundgängligen behövligt för riksdagens löpande arbete, torde dess bibehållande vara motiverat ur den synpunkten, att det är av stor vikt, att riksdagen så allsidigt och fullständigt som möjligt avspeglar det väljande folkets stämningar och intressen.»

Detta uttalande ansåg herr Persson gå ut på att utskottet för sin del icke hade något att invända mot att minska antalet ledamöter i riksdagens kamrar. Detta är icke riktigt, då utskottet, som synes lägger huvudvikten vid det sista uttalandet i denna mening, nämligen »att det är av stor vikt, att riksdagen så allsidigt och fullständigt som möjligt avspeglar det väljande folkets stämningar och intressen»; och den synpunkten kan givetvis icke tillgodoses med de åtgärder, som herr Leander förordade i sin motion, nämligen minskning av antalet ledamöter i kamrarna. Det synes mig uppenbart, att i samma mån som antalet ledamöter i kamrarna minskas, i samma mån minskas möjligheterna för valmännen att få en fullödig representation, som avspeglar deras intressen.

Talaren hänvisade sedan till den översikt, som är utarbetad inom

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

utskottets kansli, och anförde därvid bl. a., att Holland och Norge hade mindre representation än Sverige. Talaren förbisåg tydligen därvid, att Norge har enkammarsystem. Skulle vi komma att införa enkammarsystem i Sverige, så tror jag, att även vi utan olägenheter kunde reducera antalet ledamöter i riksdagen. Jag ber att i detta sammanhang få fästa uppmärksamheten på något annat, som den nämnda översikten tydligt visar, nämligen att de mindre länderna ha en ungefär lika stor representation i förhållande till sin folkmängd, såsom vi ha; det är icke någon nämnvärd skillnad. Se vi. t. ex. på Schweiz och Danmark m. fl., så finna vi detta bestyrkt. De större länderna skola vi inte tala om, ty skulle de ha representationer i samma förhållande till sin folkmängd som de smärre staterna, så skulle de givetvis knappast kunna åstadkomma lokaler, som räckte till för det stora antal representanter, som då skulle erfordras.

Herr Persson sökte vidare göra gällande, att ärendena skulle komma att få en lika god behandling vare sig ledamotsantalet i kammaren vore större eller mindre. Ja, det torde nu vara omöjligt för någon att bestämt profetera med avseende på den saken. Jag föreställer mig, att det mycket väl kan tänkas, att ärendena bleve lika bra behandlade, men jag vågar icke förutsätta, att det är alldeles säkert, att så skulle bli fallet.

Slutligen framhöll herr Persson, att kamrarna numera ofta nog fatta samma beslut, vilket skulle utgöra ett motiv för minskning av antalet ledamöter. Ja, om herr Persson vill gå in på enkammarsystemet och erkänna det, så är det nog så, att man helt naturligt måste komma fram till en minskning av ledamotsantalet. Men det tycktes talaren icke vilja vara med om, utan han bara beklagade, att förstakammarproblemet icke blivit löst eller på allvar uppförts på dagordningen. Ja, det kan man ju beklaga, men vi stå dock inför det faktum, att förstakammarproblemet icke är upptaget ännu, och tvärtemot den ärade talaren som ansåg detta vara ett skäl att bifalla herr Leanders motion innebär det för mig precis raka motsatsen. Jag anser nämligen, även om jag skulle kunna medgiva, att det kunde vara skäl att utreda frågan huruvida antalet ledamöter i riksdagen bör minskas eller ej, så kan jag dock icke vara med om, att nu enbart för sig upptaga en sådan utredning. Det synes mig uppenbart, att en dylik utredning bör komma i anslutning till första kammarproblemet och således upptagas i samband med detta. Vare sig man då kommer till det resultatet, att man bör bibehålla tvåkammarsystemet eller övergå till enkammarsystemet, är det givet, att man samtidigt bör pröva frågan huruvida antalet ledamöter skall minskas eller eventuellt ökas.

Jag ber att få erinra kammaren, den ärade talaren och även motionären därom, att vi för någon tid sedan behandlade och avslog en motion, som gick ut på att öka antalet ledamöter i första kammaren med icke mindre än 20. Vi se således, att meningarna äro delade. Jag tror för min del, att det är klokast att för närvarande avslå även den framställning, som nu föreligger och att frågan sedermera upptages i samband med förstakammarproblemet, som otvivelaktigt torde

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

komma upp inom den närmaste tiden. På den grund, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Leander: Herr talman! Ett skäl för att minska riksdagsmännens antal finner man ganska osökt, när man sitter här i kammaren. Jag har icke anfört det skälet i motiveringen till min motion, emedan jag icke anser det vara ett av de viktigaste, men skall i förbigående nämna det. Jag menar, att det icke skulle vara ett så öronbedövande larm i kammaren, som nu är fallet många gånger under pågående plena, ifall medlemsantalet i kammaren vore mindre än det är nu. Det är nämligen klart, att ju färre ledamöter det är som sitta och prata med varandra, desto mindre besvärande skulle larmet bli. Det är alltid lättare att upprätthålla ordning och disciplin bland ett lägre antal än bland ett större.

Jag har emellertid mera vägande skäl för min hemställan. Herr Lindman framhöll under årets remissdebatt, att vi böra avlöna våra tjänstemän ordentligt men också samtidigt se till, att icke deras antal växte oss över huvudet utan att överflödiga tjänster bleve indragna så snart som möjligt. Jag menar då, att riksdagen själv borde börja att verkställa en undersökning, om icke dess eget medlemsantal kunde minskas och således gå före med gott exempel. Trots allt äro vi alla övertygade om, att riksdagens arbete skulle kunna bli lika bra och lika gagnande för landet, om exempelvis antalet reducerades till det av A. O. Wallenberg år 1884 föreslagna antalet, nämligen 120 ledamöter i första kammaren och 180 i andra kammaren. Utskottet medger ju också, såsom förut citerats, att det nuvarande medlemsantalet icke kan sägas vara oundgängligen behövligt för riksdagens löpande arbete. Men utskottet säger, att antalets bibehållande torde vara motiverat ur den synpunkten, att det är av stor vikt, att riksdagen så allsidigt och fullständigt som möjligt avspeglar det väljande folkets stämningar och intressen. Det skulle vara ganska intressant att veta, när riksdagen utför annat arbete än det som är löpande. Behövs icke det nuvarande antalet ledamöter för det löpande arbetet, så torde det icke behövas alls, ty när intet arbete utföres, då behövas heller inga arbetare. Skulle för övrigt icke denna avspegling, som utskottet talar om, kunna gå för sig lika bra om t. ex. Blekingerepresentanterna bleve fem i stället för de sex, som nu sitta här, eller om Skåne hade något lägre antal representanter än de 27, som nu skickas hit.

Emellertid är det ju nu icke fråga om, att någon del av landet skall blottas på representanter utan här är endast meningen att få en utreducering, jämnt fördelad över hela riket. När jag väckte motionen, yttrades det, att jag genom mitt yrkande visade misstroende mot mina riksdagskamrater, efter som jag vill skicka hem en del av dem. Uttrycket skulle väl innebära ett skämt, fastän den som fällde det, för tillfället såg mycket allvarlig ut. Andra ha sedermera slagit på samma sträng. Jag vill därför säga, att varje sådan tanke varit fullkomligt främmande för mig. Jag har dess bättre icke horn i sidan till någon av mina riksdagskamrater, utan skulle gärna se,

att de finge sitta i riksdagen livstiden ut. Men det är icke vi själva, som avgöra den saken, utan andra makter. Riksdagsmandatet är som bekant icke någon anställning för livstiden, och om det någonstädes råder omsättning, så är det just här i riksdagen. Nu till hösten blir det kanske många utav oss, som utan egen förskyllan, vare sig vi vilja det eller icke, åka ut härifrån. Jag hoppas nu, att ingen tror eller tänker, att jag velat komma någon av de nuvarande riksdagsmännen till livs.

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

När vid sista författningsreformen skillnaden mellan stad och landsbygd i fråga om representantskapet i landstingen utjämnades, var det ju en hel del landsting, som fingo sitt medlemsantal minskat, i synnerhet i de län, inom vilka det finnes många städer. Karlskrona t. ex. fick genom denna reduktion fyra landstingsmän mindre än det hade förut; staden representerades förut av tio landstingsmän men fick ej behålla mer än sex. Men ingen människa har väl kommit på den tanken, att reduceringen hade sin grund i något misstroende mot de landstingsmän, som vid reformens genomförande innehade sitt uppdrag. Men å andra sidan kan det konstateras, att arbetet inom landstingen och deras prestationsförmåga icke lidit något som helst avbräck genom minskningen. Tvärtom har man sagt, att arbetet till och med gått lättare och bättre sedan. Det är ju icke alltid, som de många kockarna koka den bästa soppan.

För åtta dagar sedan, d. v. s. förliden lördag, avgjorde vi ett av de viktigaste ärenden, denna riksdag har att taga befattning med, då den nya äktenskapslagen infördes. Jag tillåter mig erinra om, att vid voteringen rörande principfrågan d. v. s. vid huvudvoteringen deltogo i denna kammare icke mer än mellan 150 och 160 röstande. En tredjedel av kammarens ledamöter voro alltså frånvarande. Detta har för övrigt inträffat mångfaldiga gånger förut vid viktiga ärendens avgörande, och se vi på kammarens besättande här i dag, äro ju icke alla bänkarna här fullsatta, utan det ser ganska glest ut, då man härifrån ser ut över salen. Det är synd att säga, att detta länder kammaren till någon heder, men det visar i allt fall, att viktiga beslut kunna fattas av ett betydligt lägre antal än det, som riksdagens katalog upptager.

Herr Persson i Fritorp har redan citerat herr A. O. Wallenbergs sats i hans motion 1884, att det icke är talrikheten, som säkrast befrämjar utmärkta beslut. Så länge varje del av landet utgjorde en liten värld för sig själv, där befolkningen levde i avskildhet från alla andra, var det nog nödvändigt, att varje härad hade sin representant, ehuruväl det inträffade, även då, inom bondeståndet, att en riksdagsman valdes av flera härader och på det sättet hade ett ganska vidsträckt område att representera. Nu äro i allt fall förhållandena annorlunda än då. Sydsvenskarna resa upp till Norrland och lära känna dess förhållanden, och norrlänningarna resa ned till det feta och bördiga Skåne för att njuta av dess margfaldiga håvor. Utvecklingen av samfärdsmedlen har medfört, att kännedom landets olika delar blivit allmänt utbredd. Det behövs icke längre, att varje särskild trakt

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

har sin specielle förespråkare, och vi tala nu icke mera om bygdepolitik utan om rikspolitik. Riksdagsmännens antal kan därför ovillkorligen reduceras utan någon som helst skada.

Herr talman, jag började med ett skäl, som jag icke nämnt i min motion, och jag skall sluta med ett annat dylikt skäl. De, som vilja bibehålla tvåkammarsystemet, skulle handla mycket klokt, om de ginge med på min motion om en utredning rörande minskning av antalet ledamöter här i riksdagen, ty därest icke antalet nu kommer att minskas inom båda kamrarna, löses reduktionsfrågan efterhand på det sättet, att den ena av kamrarna avskaffas. Man har hittills gjort gällande, att det skulle vara den första, som skulle försvinna, men nu på sistone menar herr Lindhagen och andra, att det lika gärna kan bli andra kammaren, som kommer att avskaffas. Man strävar i varje fall efter att få enkammarsystem.

Att adeln vid ståndsindelningens upphävande offrade sin privilegierade ställning, har ju mycket prisats, och detta adelns steg står i historien såsom ett vittnesbörd om dess självövervinnelse. Här är icke fråga om något så stort offer, endast om indragning av åtskilliga mandat här, som icke anses behövliga. Jag tror, att om nu denna kammare ville göra detta lilla offer på fosterlandets altare, skulle den förvärva sig befolkningens tacksamhet ute i landet, och det skulle lända kammaren till heder.

Emellertid skall jag ärligt bekänna, att jag aldrig väntat, att en fråga, som så djupt ingriper i vår författning som den föreliggande, skulle vinna riksdagens bifall första gången, den framföres. Den behöver som man säger ligga till sig, men jag vågar uttala den förhoppningen, att i allt fall sympatierna för mitt förslag efterhand skola växa och att, såsom herr Persson i Fritorp redan framhållit, om frågan nu faller, såsom den ju gör, den dock skall falla framåt.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till min motion och alltså avslag på utskottets hemställan.

Herr Lovén: Herr talman! Då jag läste den ärade motionärens motion, trodde jag, att han närmast hade sin tanke riktad på den provins, han själv tillhör, men nu hör jag till min förvåning, att han vill, att »offret på fosterlandets altare» skall gå ut över Skåne. Jag tror icke, att denna Sveriges tätast befolkade och rikaste provins kan rätteligen ha något mindre antal representanter, än den har, och på Skånebänken tror jag, vi alla äro överens om att vi icke äro för rikligt representerade. För min del tror jag, att de enda, kammaren i detta fall skulle kunna minskas med, är motionären, reservanterna och möjligen herr Lithander, som instämt med motionären.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av herr Leanders anförande, vari han framhöll sparsamhetssynpunkten såsom den, som borde vara i viss mån avgörande

för den här saken. Jag ber att få säga, att jag icke kan se, att denna synpunkt i något avseende bör få vara avgörande. För övrigt, om vi t. ex. skulle minska antalet med tjugu ledamöter gör det sammanlagt efter nuvarande arvoden en besparing på 48,000 kronor. Men kan herr Leander vara säker på att icke dessa tjugu ledamöter skulle genom sin insats i riksdagsarbetet kunna för staten bespara miljoner?

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

Vidare anförde herr Leander, att det för närvarande visade sig vid vissa voteringar, att en del av kammarens ledamöter voro frånvarande. Ja, jag vill fråga herr Leander: kan man icke förutsätta, att förhållandena skulle bli enahanda med ett mindre antal ledamöter i kammaren? Det är väl mycket sannolikt, att en stor del även av dessa måste vara frånvarande en och annan gång då de nödgades resa hem och sköta enskilda angelägenheter, och sålunda skulle riksdagens beslut under sådana förhållanden ibland komma att vila på ett ytterst ringa antal personer.

Jag vill icke gå in på saken närmare, ehuru man här skulle kunna anföra många skäl, som ytterligare tala för att man icke nu bör gå in på en utredning i saken. Huvudskälet härför har jag framfört i mitt förra anförande, nämligen att denna fråga bör tagas upp i samband med förstakammarproblemet.

Jag anhåller alltså, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr L e a n d e r: Jag vet knappast, om jag skall svara min vän herr Lovén på hans dråpliga anförande här. Jag ber honom emellertid erinra sig, att jag sade, att även Blekinges representantantal i kammaren kunde minskas och att naturligtvis reduktionen skulle gå jämnt ut över hela landet, och det får jag säga, att om herr Lovén känner sig omistlig i denna kammare, så känner däremot jag mig icke omistlig, utan jag skulle gärna avstå ifrån uppdraget, ifall det kunde gagna, och sparsamheten till det allmännas vinning därigenom främjades.

Men låt så vara, då finge man väl taga undan de 27 skåningarna och reduktionen finge gå ut över de andra delarna av landet, eftersom skåningarna äro så märkvärdiga, att de till hela sitt nuvarande antal, nödvändigt behöva sitta här.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Persson i Fritorp, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 28, röstar

Ja;

I fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar.

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 134 ja mot 40 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Om ändring i §§ 90 och 107 regeringsformen.

Vid nu skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckt motion om ändring i §§ 90 och 107 regeringsformen anförde:

Herr Vennerström: Herr talman! Jag ber att i korthet få yrka bifall till motionen.

Herr Hallén: Herr talman! Jag ber att likaledes i korthet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av väckt motion om ändring av § 1 i kungliga förordningen den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 83, hade herr *Wijk m. fl.* föreslagit, att riksdagen för sin del ville besluta, att § 1 mom. c i förordningen av den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga föreställningar skulle erhålla följande ändrade lydelse:

c) cirkus-, varieté- och kabaretföreställning, uppvisning i idrott samt annan liknande tillställning.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte för sin del antaga följande

Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse av § 1 punkt a) i förordningen den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar.

Härigenom förordnas att § 1 punkt a) i förordningen den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar skall erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott.

(Forts.)

a) konsert-, opera- och annan musikalisk föreställning, dramatisk och litterär föreställning, uppvisning i konstnärlig dans samt uppvisning i icke professionell idrott.

Häremot hade herr *Forssell* reserverat sig.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! I den föreliggande motionen hava herrar Wijk, Lagerbielke, C. Ekman och Örne hemställt om utvidgning av kommunernas rätt att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga föreställningar. Motionärerna åsyfta att till de ifrågavarande föreställingarna, nöjesföreställningar, även hänföres uppvisning i idrott. Man har därför föreslagit att mom. c) i nöjesskatteförordningens § 1 skulle ändras till »cirkus-, varieté- och kabaretföreställning, uppvisning i idrott samt annan liknande tillställning».

Nu vet jag icke, vad det är som föresvävat motionärerna, då de gått att avgiva denna motion. Jag tager för givet, att det kan icke vara uteslutande hänsyn till kommunernas finansväsende. Jag har nämligen icke kunnat förmoda, att det skulle kunna finnas en så ytterlig grad av hängivenhet för landets kommuners ekonomiska väl. Icke heller jag kan tänka mig, att det kan vara lystnaden efter skatter i allmänhet, ehuruväl vår tid är behäftad med en viss passion att leta upp nya skatteobjekt. Man pålägger skatt i tid och otid; oavbrutet stöter medborgaren på denna skattelystnad. Jag för min del tror, att det skulle vara nyttigt, om man någon gång kunde kuva sina begär. Kan det vara möjligt att någonting annat ligger bakom, kanske en viss avoghet mot idrottsverksamheten i vårt land, men kanske ännu mera att man trott sig finna ett framträdande nöjesbegär att bestraffa.

Var och en av kammarens ledamöter vet, hur ofantligt få nöjen stå till buds för det uppväxande släktet i detta land med sina långa vintrar, sina mörka aftnar och sina sollösa dagar. Det behöves här, att någonting göres för att friska upp de ungas sinne, för att härda dem mot det hårda klimatet. Men överallt, var man ser den minsta tendens till möjlighet att åstadkomma något för beredande av nöje, finner man ögonblickligen avundsjukan framme för att försöka i någon mån lägga sordin på den glättiga stämningen utan hänsyn till deras kombination med gagnande kroppskultur.

Om det torde vara så, att dylika motiv och förutsättningar föreligga för den föreliggande motionen, kan jag endast uttala mitt ogillande av densamma. Man underlåter ej heller att åberopa de ursprungliga motiven för nöjesskatten, varom det heter: »I konsekvens härmed borde nöjesskatten omfatta alla tillställningar, i vilka nöjes- eller förströelsemomentet är det enda eller huvudsakliga.»

Skatten borde, menar man, göras hög eller låg i förhållande till det nöjes- eller förströelsemoment, som föreligger. Är förströelsemo-

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott.
(Forts.)

mentet stort, anser man det icke vara en förmildrande omständighet utan tvärtom. Om idrottstillställningar hava karaktär av nöjesföreställningar i egentlig mening, så böra för dem tillämpas en högre nöjesskatt anse motionärerna.

Nu har emellertid utskottet, för vilket jag tillåter mig tacka detsamma, åtminstone vridit saken någorlunda rätt. Motionärerna synas nämligen hava haft för sig, att nöjesskatt icke utgår alls för idrottsrörelsen. Så är emellertid icke fallet. Därom upplyser utskottet, då det säger: »Enligt nuvarande bestämmelser äro uppvisningar i professionell idrott föremål för beskattning enligt den högsta skatteskalan, under det att uppvisningar i icke professionell idrott ej äro underkastade nöjesbeskattning.» Och såvitt jag förstår är även boxning och fotboll redan nu underkastade nöjesbeskattning. Men även dessa båda idrottsgrenar bereda i varje fall nöje för hundratal av landets ungdom, och detta är för mig av så stor betydelse, att jag på grund därav anser mig böra bryta en lans till försvar för även dem då jag talar för hela idrottsrörelsen. Man bör icke lägga en tung hand på denna vår tids kanske starkaste ungdomsrörelse, utan bidraga till dess framtid och utveckling.

Det gläder mig därför att se, att utskottet gjort en ändring i det av motionärerna framställda förslaget. Motionärerna vilja ju hänföra idrotten till mom. c), varigenom den skulle drabbas av den högsta beskattningen. Detta har emellertid utskottet justerat och föreslår, att idrottstillställningarna skulle hänföras till mom. a), som drager den lägsta nöjesskatten. Utskottet vill till detta moment göra ett tilllägg: »*samt uppvisning i icke professionell idrott*».

Jag måste tillåta mig att här uppläsa eller göra några utdrag ur en tidningsartikel under rubriken »Nöjesskatt på idrotten?» Jag tar för givet att kammaren lämnar sitt bifall härtill. Jag vet att man ej gärna lyssnar till uppläsningar, men jag skall försöka läsa upp detta så vackert som möjligt. Det heter: »Som bekant har motion väckts i riksdagen om nöjesskatt på all svensk idrott, uppgående till 20 procent på bruttoinkomsterna genom åskådaravgifter i likhet med den nyligen införda nöjesskatten för teatrar, biografer o. d. Detta är ett svårt attentat mot den svenska idrottsrörelsen. Som bekant är det redan nu för de flesta idrottsgrenar mycket svårt att få ekonomien att gå ihop. Så är förhållandet med de flesta tävlingar i de mindre städerna och på landsbygden och även inom de flesta idrottsgrenar i de större städerna. Egentligen är det blott fotbollsidrotten, som ger goda behållningar på en del större tävlingar, men även här kan det många gånger vara bekymmersamt. De stora serietävlingarna i fotboll måste t. ex. för ett par år sedan avbrytas, då de ökade resekostnaderna gjorde det omöjligt att få ekonomien att gå ihop. Vad allmän idrott beträffar, tar man upp åskådareavgifter oftast inte för att förtjäna pengar på tävlingarna utan för att få ett bidrag till de dryga utgifterna. Hur det skall gå för våra idrottsplatser ute i landet, om nöjesskatteförslaget går igenom, är inte gott att säga. Den lilla procent man kunnat lägga på tävlingarna har varit en alltför väl behövlig hjälp till underhållskostnaderna. Men det värsta

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

med förslaget är, att det kommer att gå ut över de mindre tävlingarna, dem, som i alla fall äro så svåra att få till stånd av ekonomiska skäl. Vid de stora fotbollsmatcherna t. ex. kan man ju hoppas, att det skall kunna gå att lägga på skatteavgifterna på biljetterna, ehuru givetvis risken stiger högst betydligt och torde öka vanskligheterna så pass, att det blir en betydlig minskning i antalet sådana, men för de mindre tävlingarna blir det värre. — Den svenska idrotten är sedan länge tillbaka understödd av både stat och kommun. Vad det då skall tjäna till att taga skatt med den ena handen och ge anslag med den andra, är inte gott att förstå.» — Man fortsätter och framför en del skäl mot beskattningen, beklagar att förslaget uppkommit och säger att beskattningen skulle i högsta grad skada den idrottsrörelse, som är så nyttig och välgörande och som är så behövlig för det uppväxande släktets fostran, för att inge det arbetslust, mod och beslutsamhet.

Det är denna idrottsliga fostran man vill beröva ungdomen. Det är enligt min mening ett slag mot idrottsrörelsen, vilken man i stället på allt sätt borde uppmuntra och stödja, och som statsmakterna själva understött genom bidrag. Nu vill man, att staten skulle genom denna skatt på idrotten taga tillbaka en del av vad staten givit. Det är något som jag icke anser vara lämpligt. Jag anser, att om man vill beskatta denna verksamhet, skulle man göra den obotlig skada och riva ner det, som sedan årtionden så rikt florerat. Vi hava så ofta haft tillfälle att se, hur vårt unga släkte trätt fram på främmande tävlingsbanor vid olympiska spel och gång på gång vunnit utmärkelser och heder åt det svenska namnet. Tror andra kammaren, att detta hädanefter kan bli möjligt, om man genom denna vänliga motion skulle lyckas begränsa idrottsverksamheten? Man skulle måhända tvingas att upphöra med idrottsuppvisningar.

Det är också en annan sak, som jag skulle vilja särskilt påpeka och som jag anser att tävlingarna hava till följd, nämligen att det av varje god tävlare absolut kräves nykterhet. Såvitt jag känner till gör sig det förhållandet i synnerligen stor omfattning gällande inom våra idrottssällskap. Vad skola alla dessa unga män taga sig till, om det omöjliggöres för dem att utan svårigheter i ekonomiskt avseende bedriva idrott? Ja, mina herrar, inte ha de mycket att taga sig till. De kunna ju slå dank och jag förmodar, att detta är ett för många utomstående behagligare tidsfördriv än idrott och det behöver ju inte alltid leda till skada. Men det kan hända att i en del fall spritbegäret får taga överhand, och till något sådant vill jag för min del icke lämna medverkan.

Jag har nu en stund talat mot den förefintliga oviljan mot allt vad nöje och förströelse heter och därmed också mot beskattningen. Jag värderar ungdomen; jag vill att den skall roa sig och se livet från den ljusa sidan. Många av herrarna tro naturligtvis, att det i vårt land är rik tillgång på nöjen och förströelser. Jo, om det gäller huvudstaden, dit även nöjeslivet blivit förlagt. Men res ut till landsbygden! Då skulle herrarna nog få erfara, att det är skäligen måttligt med nöjen för ungt folk. I regeln saknas de på landsbygden,

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

ty dit har ännu inte biografen hunnit komma. I de mindre städerna finnes i allmänhet åtminstone denna utsikt till förströelse för svenska folkets unge män.

Denna idrottsrörelse, som man nu söker att kringskära, arbetar i Sveriges land från Ystad till Haparanda och gör enligt min mening en mycket god gärning. Jag ber därför att få vädja i främsta rummet till ledamöterna i utskottet, vars hovsamma och jämförelsevis vackra försök åtminstone har avvärjt den största faran, att icke motsätta sig min hemställan till andra kammaren, att den i denna fråga måtte taga i allvarligt övervägande farorna av att förringa idrottsverksamheten och följaktligen hindra dess utveckling, försvåra dess framtida arbete, som ju icke blott går ut på att förströ Sveriges ungdom, utan också på att härda de ungas kroppskrafter och stärka deras andliga utrustning.

På denna grund, herr talman, tillåter jag mig hemställa om avslag å konstitutionsutskottets förevarande utlåtande.

Herr N y l a n d e r: Herr talman, mina herrar! Jag måste uppriktigt erkänna, att jag blev något förvånad, när jag tog del av det utskottsbetänkande, som här föreligger, och vari föreslås rätt för kommun att upptaga skatt å även icke yrkesmässigt bedriven idrott. Visserligen ha vi nu för tiden blivit vana vid alla möjliga skatter, men att nu gå så långt att även beskatta en så folklig samt generellt sett sund och uppfostrande rörelse som sporten, mot något sådant måste jag uttala de allvarligaste betänkligheter. Att man upptager skatt på professionell d. v. s. yrkesmässigt bedriven idrott kan ju vara riktigt och även nyttigt, då denna del av sporten väl kan få betraktas såsom en avart, knappast värd att understödjas. Men det är dock en stor skillnad mellan denna professionella idrott och amatöridrotten, trots vad utskottet anfört, nämligen att nöjeskaraktären skulle icke vara mindre, då de tävlande äro amatörer eller då de äro rena professionals. Jag kan icke dela denna uppfattning, som utskottet ger uttryck åt, ty för mig framstå tävlingar i allmänhet såsom ett led i idrottens allmänna strävande att draga allt vidare och vidare kretsar av vår ungdom till sig. Att så sker kan väl ingen förneka vara till nytta och gagn för uppfostran av det unga släktet. Ty om någon av de gamla sanningarna står kvar, är det väl denna: »Mens sana in corpore sano», d. v. s. en sund själ i en sund kropp. För att nå det målet har ända sedan antikens dagar sporten och tävlingar varit en av de drivande faktorerna.

Vi sikta ju själva här i vår allmänna sociala lagstiftning och vårt sociala arbete mot ett dylikt mål. Från det allmännas och även från kommunernas sida har också med hänsyn härtill sporten på alla sätt understötts med stora anslag. Följden har blivit, att genom det allmännas understöd, genom enskilda storartade mecenatskap och genom en livlig anslutning från ungdomens sida vår sport i denna tid nått en sådan ställning, att den intager en rangplats i hela världen, en ställning, som jag för min del är övertygad om att vi med heder skola försvara vid den nu stundande Olympiaden i Antwerpen.

Att vår sport mycket bidragit till att göra vårt land mera känt och uppskattat i utlandet, och att densamma därigenom blivit även till mera direkt praktisk nytta, kan av ingen bestridas.

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

Utan att ytterligare ingå på den sociala betydelsen av amatöridrotten i vårt land vill jag härmed endast varmt vädja till denna kammares ledamöter att icke genom att följa utskottets förslag lägga stenar i vägen för denna folkliga och hela landet gagnande rörelse — en rörelse, som ju hittills som sagt från statsmakternas och kommunernas sida blivit kraftigt understödd.

Nu kanske någon invänder, att en nöjesskatt icke får någon så avsevärd betydelse för amatöridrotten. På detta vill jag svara, att den erfarenhet, som härutinnan redan vunnits, nämligen i Danmark, visar klart och tydligt, att man verkligen har att motse tråkiga konsekvenser, ifall kommunerna beviljas rätt att upptaga skatt på sporttillställningar.

Jag vill nu icke längre uppehålla kammarens tid utan sluta med att uttala en varm förhoppning om att kammaren icke måtte gå med på utskottets förslag och ber, herr talman, att få instämma i det avslagsyrkande, som framställts av herr Sommelius.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Jag har att ansvara för en inblancoreservation vid utskottsutlåtandet och har därför tillåtit mig begära ordet för att närmare utveckla, vad jag menar med denna reservation.

Jag tror, att man får ett gott grepp på det föreliggande ämnet, om man kastar en hastig blick tillbaka på frågans förhistoria. Jag tror, att man då skall få fram vissa moment, som belysa frågans aktuella läge. Det förhåller sig, såvitt jag kan finna av tillgängliga handlingar i riksdagstrycket, på det sättet, att nöjesskattelagens omfång och utformning går till baka till en P. M. från mars 1917, utarbetad av herr Landén. I denna P. M. finner man, att herr Landén till behandling tagit upp frågan om beskattande även av amatöridrotten, men att herr Landén *avråder* från att lägga nöjesskatt på densamma. Han säger bland annat: »Man torde böra undvika att med beskattning träffa sådana nöjen, som utgöras av idrottsuppvisningar m. fl. sådana nöjen, som avse att befordra vårt folks sunda utveckling i fysiskt avseende.» Han tillägger vidare: »Tillträde mot avgift till skridskobanor och skidbackar synes även böra hänföras till sådana nöjen, för vilka ifrågavarande skatt ej bör ifrågakomma. Ej heller torde det vara lämpligt att beskatta sådana nöjen som — för att välja nära liggande exempel — bestå i besök å Skansen eller Stadion, om icke professionella idrottsmän uppträda där eller deltagande i Nordiska spel och dylikt, där det ej är fråga om travkörning, kapplöpning eller dylikt.»

Han har alltså tagit upp till diskussion frågan om amatöridrottens nöjesbeskattande och avrått från att gå på den linjen. Detta hans avrådande har förelegat under den tid, som därefter följde, och under vilken de ansvariga myndigheter hade att yttra sig om denna promemoria och denna skatteform, och det är att märka, att ingen

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

enda av dessa myndigheter vågat sig på att tillstyrka införandet av nöjesskatt på amatöridrotten. Ingen av de hörda myndigheterna har, såvitt jag kunnat finna, i denna punkt justerat herr Landéns ståndpunkt, vad de än i övrigt kunna haft att säga därom. Icke heller har Kungl. Maj:ts regering, när nöjesskatteförslaget framlades vid 1919 års riksdag, tagit upp denna skatt på uppvisningar av amatöridrott med inträdesavgifter. När saken så ligger, synes det mig icke välbetänkt att endast på grund av en i en motion framkastad tanke frångå dessa linjer. Man kan ju dock utgå ifrån, att tanken varit diskuterad av de ansvarige och icke föranlett någon åtgärd. Att då endast på grund av en motion korrigera både Kungl. Maj:ts ståndpunkt och alla myndigheters ståndpunkt samt även den sakkunniges ståndpunkt, som först yttrat sig i frågan, synes mig vara djärvt.

När jag ser namnen på dem, som underskrivit denna motion, finner jag där män, som utan tvivel utmärka sig för framstående finansexpertice, och jag är övertygad om att med den kännedom om t. ex. förhållandena i, låt oss säga, England som dessa finansexperter måste äga, de skola behjärta den synpunkten, att en sådan här ny skatteform icke bör godtagas utan att först hava filtrerats — så att säga — genom regeringsmyndigheternas filter. I synnerhet bör den icke godtagas, då den så nyligen *varit* föremål för de ansvariges och sakkunniges prövning utan att befinnas hålla måttet. Detta är efter mitt sätt att se saken en viktig synpunkt och jag tror, att saken vinner på att ligga till sig och bli underkastad förnyad prövning hos de ansvariga myndigheter, vilka hittills ställt sig avvisande i sina tidigare yttranden till denna skatteform.

Ytterligare en synpunkt skulle jag i detta sammanhang vilja föra fram. Statsmakterna måste bestämma sig för en enhetlig ståndpunkt i fråga om denna amatöridrott. Det går icke att gå fram på olika linjer. Man ser, att, när det såsom nu är fråga om beskattning, ja, då begär man, att statsmakterna skola betrakta en uppvisning mot entréavgift av amatöridrotten såsom uteslutande eller huvudsakligen en nöjestillställning, som bör beskattas. Då det åter varit fråga om anslag till idrotten, då ha faktiskt statsmakterna anlagt *andra* synpunkter och betraktat amatöridrotten såsom samhällsgagnelig. Jag menar, att statsmakterna måste bestämma sig för endera linjen. Jag vill erinra därom att när frågan om amatöridrotten behandlades i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln vid 1919 års riksdag och departementschefen herr Verner Rydén, då inför Kungl. Maj:t föredrog frågan om anslag till den rena amatöridrotten, han utgick ifrån helt andra synpunkter än den att amatöridrotten skulle ha huvudsakligen ett nöjesmoment. »Emellertid vill jag särskilt framhäva», säger han, »att idrottsverksamheten i vårt land enligt min mening under de senare åren undergått en bestämd utveckling i sundare riktning och således torde böra mer än tillförene vara ägnad att befrämja idrottens verkliga syfte att dana ett kroppsligen och andligen sunt och motståndskraftigt släkte.» Han resumerar sin argumentation i denna fråga sålunda: »Jag anser följaktligen, att staten nu bör lämna ett kraftigare understöd åt idrotten än som skett

under de senare åren.» Denna linje blev godkänd av riksdagen. Vid sådant förhållande synes det mig egendomligt att ett år senare komma och anlägga helt andra synpunkter och belägga amatöridrotten med nöjesskatt samt därmed ge den karaktären av beskattningsföremål, medan riksdagen å andra sidan genom sitt bifall till anslagsäskandet uti Kungl. Maj:ts proposition under åttonde huvudtiteln framhållit, att det är fråga om en rörelse, som behöver understödjas. En nöjesbeskattning av amatöridrotten vore därför en motsägelse, som man bör undvika.

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

Vad nu beträffar de konsekvenser, som den föreslagna beskattningen skulle föra med sig, så tror jag för min del, att konsekvensen skulle bli den, att vi om någon tid mötas av begäran om ytterligare ökat statsanslag för att understödja detta samhällsgagnande syfte, som vi i dag beskatta såsom havande uteslutande eller huvudsakligen nöjeskaraktär. Ty det anslag, som nu går ut från staten, går till idrottens högt uppskattade centralorganisation, som därmed bekostar sektionernas och distriktens utgifter, samt även med dessa medel ger anslag till idrottsplatsers anordnande. Men det är att märka, att de niohundra lokala föreningarna ute över hela landet få leva på inkomsterna av sina tävlingar. Och de små föreningarnas ekonomi bär sig icke, utan de få sin anpart av inkomsterna från de större amatöridrottstävlingarna. Och dessa större tävlingar, som såvitt jag förstår, man nu särskilt har i kikarn för att beskatta, utgöra dock den källa, från vilken alla de små föreningarna ute i landet få sina inkomster, så att de kunna existera. Om man nu använder dessa inkomster som skattekälla, så sina naturligtvis inkomsterna för dessa föreningar ute i landet, och så ha vi om några år säkerligen att motse begäran om anslag till dessa föreningar. Det kan ju icke vara någon konsekvens i detta, att riksdagen det ena året beslutar en skatt, som medför, att riksdagen kanske om något år får bevilja motsvarande ökade anslag.

Jag vill även erinra om en annan omständighet, som naturligtvis har sin stora vikt. Här i landet ha omkring 3,000 idrottsledare ägnat ett nitiskt och hängivet och oavlönat arbete för att få fram idrotten bland vårt folk. Skall man nu lägga stenar i vägen för deras verksamhet, — ty det kan icke bestridas, att denna föreslagna skatt *är* en ökad börda för amatöridrotten — så är det icke sagt, att deras intresse kan hållas uppe, utan det är mycket möjligt, att vi då förlora denna personliga insats, som har så stor betydelse. Även detta är en viktig omständighet att beakta.

Denna beskattning bör, som sagt, icke voteras igenom bara på grund av en motion och ett utskottsutlåtande, som icke kunnat taga hänsyn till de utredningskrav, som böra ställas och fyllas, innan man beslutar en sådan beskattning. Här har antytts, att denna skatt finnes införd i Danmark m. fl. länder. Ja, då bör det väl vara skäl att undersöka, huru det ställt sig i Danmark, Norge och Finland med denna skatteforms resultat. Det har också åberopats, — det har jag hört anföras åtminstone man och man emellan — att det finns idrottsskatter i England, men ingen tycks ha riktigt klart för sig, vad den-

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

na engelska skatt innebär, huruvida den gäller blott för professionella tävlingar eller även för amatörtävlingar. I varje fall bör man komma ihåg, att idrotten i England icke åtnjuter något statsunderstöd. Det har jag gjort mig underrättad om. Och de engelska idrottsorganisationerna äro mycket rika, under det att här i landet vi över huvud taget ha fattiga idrottsorganisationer, som behöva stöd från statens och kommunens och enskildes sida.

Jag kan också påpeka, att dessa idrottföreningar behöva mycket stöd av den privata offervilligheten. Och denna privata offervilligheten stimuleras också av de tävlingar, som anordnas. Om man nu inför en skatt, som minskar frekvensen vid dessa tävlingar, så har man kanske ytterligare inkräktat på en möjlighet för stimulerande av det privata intresset för idrottssaken.

Detta innefattar de skäl, som ligga bakom min reservation, och jag vill göra ett avslagsyrkande på utskottets hemställan. Saken kan mycket väl ligga till sig. Jag vill icke bestrida, att det möjligen skulle kunna finnas utvägar, på vilka man kunde införa vissa nyanser i fråga om denna amatöridrottsbeskattning så att man alltså räddade åtminstone vissa från ekonomiens synpunkt viktiga grenar av amatöridrottsuppvisningar från beskattningen. Det är möjligt, men jag vill naturligtvis icke göra något bestämt uttalande därom, utan saken bör utredas. Och det är även med tanke på detta, som jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Med herr Forssell förenade sig herrar *Lithander*, *Thore* och *Moberger*.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Utskottet har icke, som några av de föregående talarna velat göra gällande, riktat eller avsett att rikta något angrepp mot idrottsrörelsen som sådan. Det är ingalunda fallet. För min del vill jag inte heller bestrida det myckna goda, som talarna här ha anfört, att idrotten skulle föra med sig. Men å andra sidan, då frågan har förts fram genom en motion, så har det naturligtvis varit utskottets skyldighet att pröva densamma. Som herrarna finna, har utskottet kommit till fullständig enighet med undantag av en enda ledamot i utskottet, nämligen herr Forssell, vilken till utlåtandet fogat en blank reservation.

Man lägger här huvudvikten vid, att idrottsrörelsen, som har statsunderstöd, icke bör beskattas ens kommunalt. Jag vill med anledning härav fästa uppmärksamheten på, att redan då riksdagen beslutade den kommunala nöjesskatten, medgavs kommunerna rätt att beskatta bland annat konsert-, opera och annan musikalisk föreställning, dramatisk och litterär föreställning o. s. v. Jag vädjar till herrarna här i denna kammare: kan det vara någon rimlig anledning att undantaga idrotten, då riksdagen förut givit kommunerna rätt att beskatta de nyss nämnda tillställningarna, som — jag ber att få betona det — även de uppbära understöd av staten i en eller annan form?

Herr Sommelius anförde i samband med de fördelar, som idrot-

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

ten hade med sig, att den även i nykterhetshänseende verkade fördelaktigt. Jag vill bara om det säga, att därom äro nog meningarna mycket delade.

Innan jag nu går närmare in på frågan ber jag få fästa uppmärksamheten vid ett beklagligt tryckfel å sidan 8 i utskottets utlåtande. Det har nämligen bortfallit ett stycke där i punkt c), som i det här sammanhanget har en viss betydelse. Punkten skall ha följande lydelse: »cirkus-, varieté och kabaretföreställning, uppvisning i professionell idrott, samt annan liknande tillställning». Som herrarna finna av citatet, har »uppvisning i professionell idrott» fallit bort i trycket.

Nu äro som bekant dessa tillställningar, som här äro avsedda att komma under nöjesbeskattning, uppdelade i tre olika kategorier. De, som äro nämnda i punkt a), äro belagda med den lägsta skatten. De i punkt b) upptagna äro något högre beskattade. Och de i punkterna c)—f) upptagna skola beläggas med högsta skattesatsen. Motionärerna ha nu yrkat på, att man skulle stryka ordet »uppvisning i professionell idrott» och istället införa ordet »uppvisning i idrott», så att all idrott skulle komma att beskattas och beskattas med den högsta skattesatsen. Utskottet har emellertid vid prövningen av detta ärende funnit, att amatöridrotten icke bör jämnställas med den professionella idrotten och därför också föreslagit, att den icke professionella idrotten skulle införas under punkt a) och sålunda komma att drabbas av den allra lägsta skattesatsen. Härmed har utskottet velat jämnställa icke prefessionell idrott med konsert-, opera- och annan musikalisk föreställning. Och jag tror, att utskottet i det avseendet icke missgynnat idrotten utan tvärtom fört upp densamma bland de ädlare nöjena, något som idrottens utövare och vänner borde kunna vara tillfredsställda med.

Jag återkommer nu till det där argumentet, att staten lämnar bidrag till idrotten och att man sålunda icke borde på en omväg taga igen en del av det bidraget. Då vill jag för det första säga det, att jag tror herrarna måla alldeles för mörkt, då herrarna vilja göra gällande, att denna åtgärd att lämna kommunerna rätt att beskatta idrotten skulle komma att verka så ekonomiskt ofördelaktigt. Det kan icke inverka så mycket, om man t. ex. vid en fotbollsmatch här på Stadion lägger på några ören på biljettpriset. Jag tror publiken blir precis lika stor ändå och inkomsterna också lika stora. Utskottet har emellertid för sin del erkänt och framhållit, att idrottsföreställningar, som huvudsakligen upptaga mera fostrande moment, icke böra beskattas. Utskottet har också framhållit, att det icke bör vara riksdagen, som skall pröva den saken, utan detta bör överlämnas åt de beslutande myndigheterna i kommunerna, som helt naturligt närmast ha möjlighet att bedöma tillställningarnas beskaffenhet. Och det torde väl knappast kunna bestridas, utan att det är en riktig lösning av den här frågan. Jag skall be att få läsa upp den bestämmelse, som giver kommunerna rätt att befria vissa slag av nöjestillställningar från skatt. Det heter nämligen i 2 § 2 mom. förordningen om nöjesskatt, »att kommunen äger rätt att, när skäl därtill äro, för visst fall eller beträffande vissa slag av ifrågavarande

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

tillställningar medgiva befrielse från skattens utgörande eller skattebeloppets användande för det ändamål, till vars främjande tillställningen må hava anordnats». Genom denna bestämmelse äger kommunen rätt att befria såväl vissa konserter som teaterföreställningar och jämväl idrottsföreställningar från beskattning. Och det är alldeles uppenbart, att kommunerna, som jag nyss anförde, ha största möjlighet att här kunna bedöma tillställningarnas beskaffenhet.

Jag kan förstå, att de ledamöter av denna kammare, som äro principiellt emot nöjesskatten, här kunna yrka avslag på utskottets hemställan. Man jag kan ingalunda förstå, att de, som förut varit med om införande av nöjesskatten kunna gå med på att utesluta idrotten och helt och hållet befria den från skatt samt icke ens vilja medgiva kommunerna rätt att beskatta uppenbara nöjestillställningar som icke ha mycket mer gemensamt med idrott än namnet. Inom utskottet har det anförts exempel på dessa fotbollsmatcher, som äro ett folknöje av den beskaffenhet, att de böra lika väl som en del andra tillställningar bliva föremål för beskattning. Och det torde också i vissa fall vara tvivel underkastat, huruvida dessa tillställningar kunna vara av någon uppfostrande betydelse. Det kapitlet skall jag emellertid icke giva mig in på, ty därom äro ju meningarna delade, och man kan diskutera i oändlighet om den saken.

Men vad jag särskilt vill understryka är det, att kommunerna kunna, om de finna idrottstillställningarna på platsen vara av den beskaffenhet, att de icke böra beskattas, besluta, att helt befria dem. Finna kommunerna däremot, att tillställningarna äro av den art, att de icke skilja sig från andra beskattningsföremål, så bliva de säkerligen beskattade. Och det anser jag för min del vara riktigt, detta så mycket mera — jag betonar det ännu en gång — som de här i utskottets förslag äro införda i den kategori, där konsert-, opera- m. fl. föreställningar äro införda, och sålunda komma att drabbas av den lägsta skattesatsen.

Jag tror, herr talman, att vilken uppfattning man än må ha om idrottsrörelsens betydelse, så bör man söka att få en lösning på denna fråga och jämnställa nöjena något så när i skattehänseende. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Zander: Herr talman, mina herrar! Ehuru jag är antecknad här i utskottsutlåtandet som deltagande i detta ärendes behandling och ehuru jag icke varit i tillfälle att anföra reservation, ber jag att vid detta tillfälle få göra en del anmärkningar mot utskottets förslag och tillkännagiva min från utskottet avvikande mening. Här hava ju framhållits flera skäl, som tala för, att icke idrotten bör beläggas med nöjesskatt. En hel del av vad jag ämnade säga, är redan sagt. Jag skall därför begränsa mig till några synpunkter, som jag icke anser blivit tillräckligt belysta här.

Jag vill då erinra om den stora betydelse, som just idrotten och gymnastiken ha för det uppväxande släktet. Det är ju en angelägenhet, som staten också särskilt uppmuntrat — ehuruväl i alltför ringa utsträckning, skulle man kunna tillägga — i det att visst statsbidrag utgår till idrotten. I den tid, vi nu leva i, skulle det vara

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

skäl att öka anslaget till detta ändamål. Och då kommer utskottet i detta fall i stället och föreslår, att man skall lägga skatt på de uppvisningar, som denna idrott kan göra i sin verksamhet. Man måste säga sig, att det är ett tillvägagångssätt, som icke är lämpligt särskilt under stundens förhållanden. Jag kan icke underlåta att påpeka betydelsen av utvidgad fysisk fostran för vår arbetarungdom. Och då stå givetvis idrotten och gymnastiken främst. Nu är det ju också känt, att genom 8-timmarslagen har denna arbetarungdom fått väsentligt utvidgad ledighet, och det är fråga om, huru denna ledighet skall utnyttjas. Jag vet platser, där man just med hänsyn till denna lag anordnat både gymnastikklubbar och idrottsföreningar eller där i varje fall idrottsföreningarna fått större anslutning. Då en sådan tendens visar sig och då det är särskild anledning att uppmuntra en sådan tendens, skall man då lägga skatt på denna rörelse, därför att det kan anses, att det även kan ligga ett nöjesmoment i den? Jag får som min mening säga, att det är missriktat nit av statsmakterna, då de anlita ett sådant tillvägagångssätt. Det går icke att säga, som utskottets ordförande sökt göra gällande, att då staten lämnar anslag till idrotten liksom till teatrar och musikaliska underhållningar, så skall man ha samma rätt att beskatta idrotten som att beskatta det andra. Inkonsekvensen i detta blir endast större ju fler områden det kommer att omfatta.

Jag anser icke, att här är något verkligt skäl framhållet, varför man bör lägga skatt på idrotten. Vad som i motionen egentligen framhållits såsom börande beläggas med skatt, är fotbollstävlingarna. Jag kan då icke underlåta att säga, att man i det fallet drager ut konsekvenserna väl långt, då man av det förhållandet, att man eventuellt kan anse, att fotbolltävlingarna äro lämpliga att nöjesbeskattas, drager den konsekvensen, att skatt även skall läggas på den allmänna idrotten. Det finns ju ändå en hel del saker, som hänföras till idrotten och som är belagda med nöjesskatt, t. ex. boxning och akrobatik. Akrobatik är ju en idrott för många, men så snart det hålles uppvisning i akrobatik, så äro de belagda med nöjesskatt. Om herrarna varit så angelägna om den inkomst, som en beskattning av fotbolltävlingar kan medföra, så hade det ju varit mycket lätt att i förordningen införa fotbollstävlingar vid sidan av uppvisningar i boxning och akrobatik. Då har man i varje fall icke skadat den allmänna idrotten, som man måste säga, att man här gör.

Det är icke tillräckligt, att kommunerna ha prövningsrätt och kunna befria från skatt, där de anse skäl därtill föreligga, och endast lägga på skatt, där de anse det lämpligt. Som framhållits av talare här förut, är det psykologiskt på det sättet, att när idrottsungdomen känner sin verksamhet skattbelagd, så bliva de desperata så att säga. Det verkar icke stimulerande utan nedbrytande på dem. Och på det sättet uppmuntrar man icke idrotten. Om man den ena stunden vill uppmuntra idrotten med statsbidrag, så bör man icke den andra stunden skattlägga densamma.

Jag vill också erinra om, att icke bara staten utan även samhällena göra mycket för idrotten. Jag vet samhällen, som lagt ned mycket stora summor på både fotbollsplaner och andra idrottsplat-

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

ser samt idrottsbyggnader. Jag har visserligen icke lyckats få kunskap om, huruvida Stockholms stad har lämnat bidrag åt Stadion, men i varje fall vet jag, att andra samhällen ha gjort stora uppoffringar just för åstadkommande av idrottsplatser. Då säger man, ligger det ju mycket nära till hands, att ett sådant samhälle icke kommer att beskatta idrotten. Ja, det kunde ju tänkas, om man visste, att den kommunala åskådningen vore bunden från ett år till ett annat eller från den ena dagen till den andra, kanske man också kan säga. Här är det i alla fall på det sättet, att olika stämningar för stunden inverka på de kommunala besluten. Dessa beslut bliva icke alltid fattade efter allmänna grunder, utan det kommer också många gånger att bliva tal om, vilken som är anordnare av uppvisningarna. Det kan också inträffa, att till en kommunal församling, där socialdemokraterna eller något annat parti har mojoritet, kommer en yngling, som är känd för att tillhöra en annan åskådning, och begär att få anordna en idrottsuppvisning, och när det då blir fråga om, huruvida den skall beläggas med nöjesskatt eller icke, så är det så lätt för de beslutande att känna det så, att här är en sak, som icke berör dem, och därför göra de sig intet samvete över att belägga uppvisningen med nöjesskatt. Det kan också vara så, att det är en majoritet, som icke är intresserad av idrotten och som är angelägen om att sabbaten hålles i helgd. Deras religiösa samvete bjuder dem kanske att icke vara så värst lena mot en sådan verksamhet, som i allmänhet är hänvisad till att utövas på söndagarna. För dem ligger det naturligtvis i sakens natur, att idrotten är ett nöje, som skall beskattas.

Så där skulle man kunna draga ut exemplen och visa, att den beslutande kommunala församlingen är icke av den beskaffenhet, då det gäller nöjesskattens tillämpning, att man kan säga, att den i varje fall kan komma till ett resultat, som man kan anse vara rättvist. Vi veta, att frågor, som förelegat för de kommunala myndigheterna i sammanhang med nöjesbeskattningen, ha kunnat åstadkomma mycken splittring inom den kommunala representationen. Under sådana förhållanden finner jag det icke lämpligt att upptaga ett nytt moment på nöjesskattens område, som kan giva anledning till ytterligare tvister inom kommunerna.

Det statsbidrag, som utgår till idrotten, är givetvis mycket ringa, och det kan ju sägas, att det icke kommer så direkt till idrotten utan förnämligast går till organisationsangelägenheter. Man kan därför säga, att det icke har så mycket med denna sak att göra. Men jag vill understryka, vad som förut här påpekats, att det har ett direkt sammanhang med den nu föreliggande frågan. Det gör de avdelningar och amatörklubbar, som finnas ute i landet, ekonomiskt starkare, om de ha möjlighet att anordna uppvisningar. Och det ekonomiska resultatet härav blir naturligtvis bättre, om dessa uppvisningar äro skattefria, än om man belägger dem med skatt.

Men den ekonomiska synpunkten är icke för mig avgörande utan den psykologiska, att denna skatt verkar hindrande på idrottsrörelsen, istället för att man tvärtom borde stimulera densamma.

Jag ber, herr talman, att få instämma i det avslagsyrkande, som förut här framställts.

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

Herr Waldén: Herr talman! Den siste ärade talarens anförande visar, att konstitutionsutskottet icke är så enhälligt om sitt förslag bertäffande denna nöjesskatt, som utskottets ärade ordförande nyss ville låta påskina. Det är dock en annan inom utskottet, som i denna fråga tycks ha en annan uppfattning och en enligt mitt förmenande riktig sådan.

Jag kan för min del icke anse det vara riktigt, att man skall pålägga amatöridrotten den skatt, som nu föreslås. Vi ha nu kommit så långt i vårt land, att vi allmänt erkänna den stora betydelse, idrotten har för att fostra ett starkt, härdigt och hurtigt släkte. Om man gör detta, bör man väl också på allt sätt stödja denna strävan bland vårt folk, en strävan, som är så allmänt utbredd, att man kan säga, att det är en nationell rörelse. Detta har ju också kommit till uttryck på det sättet, att man numera kraftigt understödjer idrotten. För det första med statsanslag. Detta var 100,000 kronor förut, men i åttonde huvudtiteln, som om några dagar kommer på kammarens bord, höjes anslaget med 50 % till 150,000 kronor. Och dessutom är det ett särskilt anslag på 30,000 kronor till skididrottens befrämjande. Det visar ju, att statsmakterna också ha denna uppfattning om idrottens fostrande betydelse för vårt folk.

Men det är icke nog med det, att statsmakterna understödja idrotten, utan även kommunerna göra det. I ett stort antal städer ha ju, såsom vi veta, anslag på rätt betydande belopp beviljats för att främja idrotten inom vederbörande kommuner.

Nu säger utskottet, att man bör väl ändå lägga skatt på sådana tillställningar, i vilka nöjesmomentet framträder på ett kraftigt sätt. Jag vill då säga, att inte bör man väl lägga skatt på allt vad nöje heter eller fordra att allt vad människorna finna nöje i skall beskattas.

Vad nu särskilt beträffar idrottsuppvisningar, kan jag för övrigt icke finna, att nöjesmomentet är det mest framträdande i dessa, utan avsikten med dem är ju att väcka intresse för idrottsrörelsen och särskilt att få de unga att intressera sig för densamma. Om då de unga, som gå och se på dessa idrottsuppvisningar, finna nöje i dem, kan jag icke anse, att däri ligger någon anledning till en sådan beskattning som den här ifrågasatta.

Utskottets ärade ordförande ville såsom någonting särskilt viktigt framhålla, att det beror ju dock på kommunerna, om man skall taga ut denna skatt eller ej. Ja, det är nog riktigt, att här finnes en möjlighet, att kommunerna kunna befria idrottsuppvisningar från skatt. Men vilka kommuner blir det som komma att pålägga denna skatt? Det blir naturligtvis icke de kommuner, som ha särskilt intresse för idrotten och understödja den, ty det vore att giva med ena handen och taga igen med den andra, utan sådana kommuner, där man i allmänhet ännu står oförstående för idrotten. Det är där man kommer att pålägga nöjesskatten, och det är just i dessa kommuner, som idrotten har svårast att kämpa sig fram och skaffa sig en starkare ställning. Redan ur den synpunkten finner jag, att det är oriktigt att pålägga denna nöjesskatt, som skulle innebära, att man trycker ned idrotten, där den mest och bäst behöver stöd.

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

Så har man slutligen också sagt, att vi pålägga nöjesskatt på andra nöjestillställningar, till vilka staten lämnar understöd, och man har därvid särskilt nämnt våra teatrar. Jag får för min del säga, att jag skulle önska, att man gjorde undantag för alla sådana nöjen, som äro av uppfostrande betydelse och där staten lämnar bidrag. Det är icke riktigt, att kommunerna skola få profitera av sådana nöjestillställningar, som staten understöder. Men därför att man förfar oriktigt på ett håll, så bör man icke gå vidare på samma väg, tycker jag.

Ur dessa synpunkter och av de skäl, som ytterligare framhållits av motståndarna till förslaget, kan jag icke finna annat, än att kammaren bör ställa sig avvisande mot den nu föreslagna nöjesskatten, och jag ber alltså att få instämma i yrkandet om avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Herr Hallén: Herr talman! Jag tror, att debatten hittills präglats av det betänkliga felet, att man mätt denna fråga med alldeles för stora mått.

Det har av en talare, jag tror det var herr Sommelius, yttrats mycket varma ord om idrotten och om den fara, i vilken den skulle komma att sväva. Herr Forssell talade likaledes om, att det ekonomiska tillskott, som från stora uppvisningar emellanåt brukar sila ut till de smärre föreningarna, skulle kunna äventyras och att följden därav uppenbarligen skulle bli stora förluster och stora nackdelar för idrotten. Jag tror, att man icke tillräckligt observerat det, som utskottets ärade ordförande erinrade om, nämligen den oerhört lindriga, hovsamma och fakultativa form, i vilken man föreslår denna beskattning. Först och främst finnes det ingen i kammaren, som icke måste erkänna, att man icke kan gå längre i veneration och försynthet mot en hejande fotbollspublik, än när man likställer den med den publik, som njuter av Shakespeares, Strindbergs och Ibsens dramer och andra sådana skapelser. Jag tycker, för att tala med utskottet, att när man tillämpar den lindrigaste skatteskala, som är tänkbar, har man väl icke på något sätt gått för hårdhänt fram mot denna rörelse.

Härtill kommer, att frånsett om det är rätt att säga, att fotbollsmatcherna, som det i realiteten verkligen rör sig om, äro rent kulturellt fullt jämförliga med, låt oss säga, dramatiska föreställningar, kan det nog ej nekas till, att risken av att här äventyra något av skäligt ekonomiskt idrottsintresse blir ännu mindre genom det, som herr Larsson i Västerås erinrade om, nämligen att skatten får en fakultativ prägel och att kommunen således har rätt att helt befria, där den vill. Därmed anser jag, att det resonemang, som herr Forssell förde, faller alldeles till marken, ty om man, låt oss säga i Göteborg vill arrangera en stor match mellan ett par amatörlag i fotboll, där man beräknar stor vinst, och man kan visa upp, att dessa medel skola användas till understöd för de och

de föreningarna, som vilja anlägga löparbanor eller skaffa sig attiralj och dylikt, är det ingenting som hindrar, att vederbörande kommun medgiver befrielse från eller nedsättning av den skatt, som enligt lagen eljest kan uttagas.

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

Det allra viktigaste är emellertid att se, hur detta verkar ekonomiskt. Dessa nöjen eller idrottföreställningar skola enligt förslaget beskattas enligt den lägsta skattesatsen. Det betyder, att man finge betala fem öre på femtio öre. Nu vet jag visserligen, att det är en hel del fotbollslag, som försöka klå allmänheten genom att taga avgifter på fem kronor, men i medeltal torde inträdesavgifterna icke gå till mer än 2 à 3 kronor. Om då allmänheten betalar 20 eller 30 öre mera, så undrar jag, om man kan säga, att detta äventyrar den svenska idrotten. Det finnes väl ingen människa, som med kännedom om vårt sjunkande penningvärde kan säga, att 20 öre är något belopp, som härvidlag kan spela in. Det finns ju knappast något man kan köpa för 20 öre, och somliga människor börja rent av sätta i fråga, om man skall använda kopparmynt, då snart sagt ingenting kan köpas därför. För så litet belopp som 20 öre lär man icke äventyra den svenska idrotten i något avseende.

Sedan sade herr Forssell, att det är inkonsekvent av statsmakterna att å ena sidan genom statsanslag hjälpa idrotten i allmänhet och sedan, om icke precis stjälpa den, så åtminstone hålla den kort genom att taga igen på en annan punkt, genom kommunal nöjesbeskattning, det som man givit den. Detta resonemang är absolut felaktigt. När vi giva idrotten i allmänhet ett större eller mindre statsanslag, hava vi därför icke genom att gå med på detta förslag tagit något tillbaka, ty man kan vara övertygad om, att de fotbollslag, som arrangera dessa stora tillställningar, få sannerligen i alla fall in till sista skärven, vad de beräknat, oaktat detta tillägg av 20 à 30 öre på biljetten.

Beskattningen riktar sig således icke mot arrangörerna av de stora tävlingarna utan mot den publik, som besöker dem. Ty, hur har nöjesskatten hittills verkat? Har den ställt företagarna i en sämre ställning? Nej. Allmänheten frågar synbarligen icke efter dessa 10, 20, 30 öre, som den får betala, utan alla dessa offentliga tillställningar, av vad art de vara må, samla lika fulla hus efter som före nöjesskattens antagande. Således menar jag, att även den, som ivrar aldrig så mycket för, att idrotten skall hava en tryggad och oantastad ställning i landet, har svårt att påstå, att denna beskattning drabbar själva idrotten. Antalet biljetter blir lika stort, och nettobehållningen är man lika tryggt garanterad för. Det blir alltså i stället blott en ytterligare beskattning av publiken, och det får jag säga, att nog är det ändå så, att det gamla latinska ordspråket »mens sana in corpore sano» ibland kan missbrukas en smula, ty det är väl ändå omtvistat, hur långt begreppet corpus sanum, en frisk kropp, skall sträcka sig. Till idrottsmännen själva naturligts. Men i vilken utsträckning är den publik, som sitter

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

på Stadion, så att säga fullt solidarisk med allt vad som där förekommer?

Det finnes i det s. k. idrottsintresset hos vår allmänhet också ett rent spelintresse, som vi icke kunna komma ifrån. Jag företäller mig, att den publik, som sitter och hejar på Stadion, utgöres, om icke till hälften, så åtminstone till en mycket stor del av damer. Det är roligt, att de intressera sig för idrott av olika slag, men de fall, där detta intresse är så pass praktiskt, att det hos dem får reflektera sig i form av ökad förståelse för gymnastiska övningar och idrott, torde höra till undantagen. Jag vill icke taga till egna ord, men jag vill återgiva, vad en kammarledamot yttrade vid ett tillfälle till mig. Han sade, att det finnes stora massor av folk, som besöka våra idrottstävlingar, men vilka själva varken personligen bry sig om idrott eller hava den minsta fysiska nytta av den. Men för dem är det här fråga om ett spelintresse av samma art som hos den publik, som går på tjurfäktningar och åser toreadorernas viga tricks och annat sådant. Det finnes stora delar av publiken, som icke är intresserad av den kroppskultur som det gäller att understödja och den publiken får man icke vara alltför vördnadsfull emot. Om den betalar 20 à 30 öre mera, då den går på en fotbollsmatch, far den icke illa av detta. Den svenska idrotten och de små präktiga gymnastik- och idrottsföreningar i landet, som behöva ekonomiskt understöd äventyras därav icke ett dugg i sin existens. Vill man se saken med de dimensioner som den verkligen har, så visar det sig, att man nog har använt väl många överord, när man talat om, att vi här på något sätt skulle äventyra idrotten och dess fortvaro.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Åhrberg* instämde häruti.

Herr Sjöström: Herr talman! Efter herr Halléns anförande, i vilket jag helt och fullt instämmer, skall jag bli mycket kortfattad.

En föregående talare ville göra gällande, att de, som nu vid detta tillfälle ställa sig på utskottets sida, skulle hysa avoghet mot idrotten. För min del ställer jag mig i detta fall på utskottets sida, men icke av avoghet mot idrotten utan tvärtom. För min del är jag vän av den allmänna idrottsrörelsen och vill gärna, att den skall utvecklas och bli en verkligt allmän rörelse, men vad exempelvis beträffar dessa fotbollstävlingar, så kan väl ingen påstå, att det är en allmän idrottsrörelse, att tusentals människor sitta på en plats och skriva sig hesa. Det kan man väl näppeligen kalla för allmän idrott.

Det har här anförts av flera talare, att det överskott, som kommer från en sådan tillställning, skall tillfalla den allmänna idrottsrörelsen och sålunda befrämja densamma. Avsikten är nog denna, men jag är icke alldeles övertygad om, att detta vid varje

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

tillfälle tillämpas. För något år sedan anordnades på en plats här i landet en fotbollstävlan mellan ett utländskt och ett svenskt fotbollslag. Lägsta avgiften var 10 kronor, och det påstås från mycket initierat håll, att inkomsten vid detta tillfälle uppgick till 20,000 kronor. Men ändå påstods från ledningens sida, att det gått med en förlust av 6,000 kronor. Denna förlust kommer sig väl därav, att det anordnades särskilda s. k. fyllhippor, där det gick synnerligen våldsamt till, efter vad jag hört av en sagesman.

Dessutom vill jag nämna ytterligare en sak, som det kan vara skäl att tänka på. På vissa orter anordnas s. k. sommar- och höstfester, där ett mycket stort antal idrottsövningar ingår i programmet. Med lagens nuvarande ordalydelse skall nöjesskatt erläggas, därest i programmet ingår sång, musik och fyrverkeri, men ingår det fotbollstävling, kappspringning, gymnastikuppvisning och dylikt, är föreställningen icke belagd med nöjesskatt.

Jag skall inskränka mig till att med dessa ord yrka bifall till utskottets förslag, och jag vill därvid erinra om vad herr Hallén nyss yttrade, att om vi jämställa dessa tillställningar med konsert, opera- och annan musikalisk föreställning, dramatisk och litterär föreställning samt uppvisning i konstnärlig dans, måste man anse allan rättfärdighet uppfylld.

Jag yrkar således, som sagt, bifall till utskottets förslag.

Herr Jeppsson: Då jag i denna fråga har en annan uppfattning än den, som kommit till synes i utskottets utlåtande ävensom i en del yttranden här under debatten, ber jag att med några få ord få klargöra mina synpunkter på ifrågavarande spörsmål.

Idrottsrörelsen anser jag vara av så stor betydelse för vårt folks fysiska fostran, att jag icke kan vara med om att beskära dess möjligheter till framtida bestånd och utveckling. Idrottsrörelsen skänker vår ungdom tillfälle till förströelse, och därmed förhindrar den, att ungdomen använder sin tid på ett mindre fördelaktigt sätt. Men framför allt giver den ungdomen tillfälle att genom idrottsövningar och idrottstävlingar stärka och utveckla sin kropp och skapar därmed möjlighet till att vi här i vårt land erhålla ett antal individer med friska, sunda och starka kroppar, till nytta och glädje icke blott för dem själva utan ock för nationen i dess helhet. Jag sade nyss, att idrottsrörelsen har sin stora betydelse såsom uppfostrare i rent fysiskt hänseende, men måhända har den ändå större betydelse som ett uppfostrande moment i psykiskt hänseende, ty det gamla uttrycket »en sund själ i en sund kropp» har nog ännu en kärna av sanning i sig.

Jag kan således icke vara med om att indraga idrottstävlingarna under bestämmelserna i den kungl. förordningen om nöjesskatt, därför att jag vet, att denna rörelse såväl som andra rörelser har ekonomiska behov. Dessa ekonomiska behov har man till stor del sökt tillgodose genom att anordna idrottstävlingar och uppvisningar, men

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

genom antagandet av det föreliggande förslaget komma ju dessa möjligheter för idrottsföreningarna att i väsentlig grad beskäras. När förordningen om nöjesskatt antogs här i riksdagen, gjordes undantag för idrottsuppvisningar och idrottstävlingar. Varför dessa befriades från nöjesskatt, har av en föregående talare redan utvecklats, och jag skall därför icke uppehålla kammarens tid med att närmare redogöra härför, men jag anser, att samma motiv ännu äga giltighet.

Det har av konstitutionsutskottets ärade ordförande framhållits, att kommunerna äga rätt att befria idrottstävlingar och liknande tillställningar från nöjesskatt. Det är riktigt, men vi känna nog till litet var, som ha erfarenhet på det kommunala området, att de kommunala myndigheterna högst ogärna begagna sin rätt att befria frå nöjesskatt, därför att det kan på ett eller annat sätt skapas prejudikat, och det kan vara svårt att draga gränsen mellan tillställningar, som kunna anses berättigade att bliva befriade från nöjesskatt, och sådana, som icke böra erhålla dylik befrielse. Detta gör, att medgivandet för kommunerna att befria idrottstävlingar och irdottsuppvisningar från nöjesskatt icke kommer att i praktiken medföra någon större lindring i detta hänseende.

För övrigt är det, som förut framhållits, så, att såväl staten som kommunerna lämna avsevärda bidrag till idrottsrörelsen. Under sådana förhållanden skulle följden endast bli, att dessa kommuner skulle taga nöjesskatt med ena handen för att giva så mycket mera i form av anslag med andra handen. Då tycker jag, att man kan lika väl låta idrottsrörelsen hädanefter som hittills vara befriad från nöjesskatt.

Herr talman! Sedan jag sålunda sökt i få ord klargöra min ståndpunkt och angiva de skäl, som för mig varit avgörande härvidlag, ber jag att få ansluta mig till yrkandet om avslag på utskottets utlåtande och därmed också på motionen.

I detta yttrande instämde herr *Danielsson*.

Herr Nylander: Herr talman, mina herrar! Jag nödgas att ännu en gång begära ordet för att göra några erinringar i anledning av ett par anföranden, som hållits här å utskottsmajoritetens vägnar.

Herr Larsson i Västerås framhöll, att det ej var något nytt att taga skatt på en av stat eller kommun understödd rörelse, och han påpekade särskilt, hurusom exempelvis nöjesskatt utgår för konserter etc., som i vissa fall understödjas av staten eller kommunerna. Detta kan jag icke finna är något försvar för nöjesskatt på idrotten, utan enligt min mening är denna skatt på konserter och dylika av staten eller kommunerna understödda företag lika dum och omotiverad som den nu föreslagna nöjesskatten.

Både herr Larsson i Västerås och herr Hallén framhöllo för övrigt, att vi, som icke vilja ha nöjesskatt på icke professionell idrott,

togo denna sak för allvarligt; det skulle icke bli någon vidare risk för vårt idrottsliv genom den föreslagna nöjesskatten. Jag vill emot detta invända, att de erfarenheter man redan vunnit i Danmark verkligen visat, att nackdelarna äro betydande. Herr Hallén lät så vackert förstå, att 20, 30 öre icke spelar någon roll. Men jag är för min del av annan åsikt och stöder mig härvidlag på de erfarenheter, som man som sagt har från Danmark, under det att herr Hallén endast gör egna antaganden utan någon som helst bärighet.

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

Vidare har man särskilt ondgjort sig över de stora inkomsterna och den publikfrekvens, som ofta uppstår vid fotbollstävlingar. Jag vill ännu en gång understryka, vad som redan av herr Forssell framhölls, nämligen att en stor del av de medel, som förtjänas på fotbollstävlingar, användas för understödjande av övriga idrottsgrenar, till förbättrande och underhåll av idrottsplatser m. m. Herr Sjöström drog i detta sammanhang fram ett särskilt fall, nämligen en stor fotbollsmatch mellan ett utländskt lag och ett svenskt lag. Jag antager, att han därmed åsyftade det amerikanska fotbollsbesöket i fjol, eftersom han talade om att inkomsterna voro så pass höga, att de i ett fall beräknades uppgå till 20,000 kronor, men att det ändock blev stor förlust. Jag vill gentemot detta invända, att det är en given sak, att i sådana fall, som det av mig anförda — och jag antager, som sagt, att det är detta han syftade på —, äro kostnaderna högst betydande. Det gäller att betala kostnaderna för resan över hit från Amerika icke blott för ett helt fotbollslag utan även för en del reserver, vidare för uppehållet här och för resan tillbaka. Att komma med en anonym sagesmans anmärkningar om att en förlust på 6,000 kronor hade vid detta tillfälle uppstått genom något slags hippor eller vad det var för uttryck herr Sjöström använde, är något malplacerat. Det kan ju finnas vissa sorgliga undantag inom vår idrottsrörelse, men jag ber i alla fall att få protestera mot anonyma anklagelser av denna art.

Herr Hallén anmärkte å sin sida mot den publik, som ofta frekventerar idrottstävlingarna, att man icke kan jämställe denna med den, som besöker finare dramatiska eller musikaliska föreställningar. Jag vill säga, att det ena undanskjuter icke alls det andra. Det finns ett stort antal medborgare, både manliga och kvinnliga, som sätta värde på att sitta på exempelvis Stadion och se en uppfriskande idrottstävling och även tycka om att få se något skådespel eller höra en vacker konsert.

Det är för övrigt ett stort misstag, som herr Hallén gör sig skyldig till, när han påstår, att den ojämförligt största delen av publiken vid idrottstävlingar icke har direkt intresse för sport och att den i allmänhet icke själv varit eller är utövare av någon idrott. Jag vill för min del hävda en annan uppfattning, nämligen att det största antalet av dem, som gå och se idrottstävlingar, antingen hava i en eller annan form själva utövat idrott eller också utöva sådan. Detta framgår i många fall, exempelvis vid fotbollsmatcher, av den förståelse, med vilken alla spelets regler följas av publiken.

Till slut vill jag gentemot herr Hallén använda hans egna ord.

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

Han sade, att vi, som icke vilja ha denna nöjesskatt utan vilja försvara vår idrottsrörelse — herrarna må säga, att detta skatteförslag icke är något angrepp mot denna rörelse, men det blir i alla fall ett angrepp — använt överord vid vårt försvar. Jag vill gentemot detta som sagt anföra, att även herr Hallén använde en del överord, såsom då han exempelvis jämställde vår svenska idrott ungefär med tjurfäktningarna i Spanien.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om avslag på utskottets förslag.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Jag anser, att denna fråga är av så stor vikt, att kammaren bör en stund sysselsätta sig med densamma. Det är en fråga, som rör det uppväxande släktet, och jag ser ogärna, att alltför mörka skuggor efter debatten skola falla över denna rörelse. Den ärade ordföranden i konstitutionsutskottet anförde, att det icke vore ett slag, som var riktat mot idrotten. Jag är också övertygad om, att det från konstitutionsutskottets sida icke har varit avsett att riktas något slag mot idrotten. Jag har förut tydligt tillkännagivit min åsikt, att utskottet har i visst hänseende förbättrat på motionens tendenser. Men i varje fall kan det icke uppfattas annat än som en stark opposition mot och kritik över det idrottsarbete, som en stor del av det uppväxande släktet ägnar sig åt.

Det var särskilt en sak, som gjorde, att jag icke kunde underlåta att ånyo begära ordet. Konstitutionsutskottets ärade ordförande fällde nämligen ett yttrande, som jag icke vill skall stå oemotsagt. Han sade, att då någon här fört fram talet om nykterheten, ville han meddela, att därom torde meningarna vara mycket delade. Ja, smygande torde ingen kunna värja sig för, och av en liten gnista blir ofta en stor eld. Men jag vågar fritaga idrottsmännen från misstanken att i anmärkningsvärd omfattning synda emot nykterhetsföreskrifterna. Jag vet, att ledarna göra vad de kunna för att hålla sitt folk i ordning och för att avhålla dem från spritmissbruk, som är och förblir oförenlig med idrottsmännens arbete.

Jag har velat betona detta, och tillika erinra om, att den ärade ordföranden i konstitutionsutskottet liksom herr Hallén rörde sig med jämförelser, som äro fullständigt inkommensurabla. Herr ordföranden talade t. ex. om Stadion och gjorde gällande, att detta lilla skattebelopp icke skulle det minsta inverka på stadionpubliken; den komme att bli lika stor ändå. Det är nu inte något nöje för mig att bemöta herr Hallén, eftersom han har försvunnit från kammaren. Annars skulle jag vilja säga, att då han talade om att skatten skulle vara endast 20 öre så undrar jag hur därmed förhåller sig. Jag har nämligen i ett tidningsurklipp sett den uppgiften, att den i stället skulle vara 20 %. Jag vet nu icke vilket som är det riktiga, uppgiften i tidningen kan ju vara felaktig.

Herr Hallén ägnade idrottsrörelsen en synnerligen skarp kritik. Jag finner dock, att det är synnerligen lindrigt sagt olämpligt av herr Hallén att insinuera att det skatteförslag, varom vi orda, är lindrigt

och hovsamt gentemot den »hejande fotbollspubliken». Jag vill säga herr Hallén, att det är inte alls fråga om fotbollspubliken, därvidlag högg herr Hallén i sten. Det är här fråga om idrottsfolket, och icke alls om åskådarna och egentligen knappast fråga om fotbollsspelarna, vilka senare redan äro underkastade denna nöjesskattelagstiftning. När herr Hallén huvudsakligen vände sig emot den hejande publiken, begick han alltså ett misstag.

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

Herr Hallén jämförde också idrottsmännen och deras uppvisningar på Stadion samt andra platser med tjurfäktningar och de ageranden med toreadorerna. Jag tycker i likhet med en föregående talare, att det är ett oskick att draga ned en god sak och att misstänkliggöra den. Vi ha velat höja idrottstävlingarna och idrottsrörelsen till vad de böra vara, till vad man kan ha anspråk att de skola vara för att bliva förtjänta av att man tar hänsyn till dem. Det har varit vårt syfte med vårt motstånd mot motionärernas yrkande. Men jag vill fråga herrarna: kan man anse att denna beskattning, som nu tillärnas den allmänna idrotten, skulle kunna tolkas som en uppmuntran? Och i likhet med herr Zander, tror jag att många äro i sanning de, som vilja vara med om att uppmuntra ett sunt idrottsliv, men bland dem räknas varken motionärer eller konstitutionsutskottet. Att anställa jämförelse om skattens inverkan på Opera- och Stadionpublik och förhållandena i en fattig landsort duger icke. Räkna då hellre med publiken i Torrskog, och se vad resultatet där skulle bliva av skatteåtgärder gentemot idrottsfester. Där skulle det nog kännas hårt liksom för övrigt i alla små orter i Sveriges land både i norr och söder, öster och väster. Stockholm är ett stort samhälle, där får kanske skatteförslaget ingen större betydelse, ty där räcker publiken likväl till.

Jag förmodar att vi all vilja uppmuntra idrotten. Jag tror, att även de, som icke tveka om skattens befogenhet, vilja det. Jag vill det för min del, och många talare ha visat sitt intresse därigenom att de talat emot skatten, att de vilja lämna idrotten en handräckning och en uppmuntran. Det skulle vara mycket att beklaga, om en motsatt uppfattning skulle kunna konstateras, och om vi skulle komma till det resultat, att vi icke få skönja en uppmuntran utan ett slag. Jag tror, att konstitutionsutskottets ordförande är en alltför finkänslig man för att vilja föra fram en opinion mot denna ungdomsrörelse.

Det har anförts av såväl utskottets ordförande som från annat håll, att kommunerna ha i sin makt att lämna skattebefrielse. Häremot vill jag i likhet med herr Zander svara, att det nog icke är så lätt att få kommunerna att göra detta. Jag har för min del i ett annat fall försökt det. Dock då det under sommarens lopp förekommer idrottsuppvisningar varje vecka och man vänder sig till kommunen med en vördsam vädjan om lindring eller befrielse från skatten, så beviljades det måhända en gång. Men om man nästa vecka komme igen med samma begäran, så svaras det helt säkert nej, nu är det slut med den kommersen. Det torde utan tvivel ske så.

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

Herr talman! Jag skall nu icke längre uppehålla tiden, utan ber endast att få vidhålla mitt här förut framställda yrkande.

Häruti instämde herrar *Lindvall* och *Svensson* i Långelanda.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Debatten i denna fråga torde redan vara alltför mycket uttänjd. Det synes vara ett mycket stort intresse för denna fråga, som väl ändå måste betecknas såsom jämförelsevis liten. Jag kan ej underlåta att liksom herr Hallén understryka, att herrarna göra saken större, mycket större än den är. Med anledning av herr Sommelius anförande vill jag framhålla, att skatten ingalunda är 20 % — det hänför sig troligen till det yrkande, som framställts i motionen — utan skatten är 10 % enligt utskottets förslag. Det vill säga 5 öre för ett biljettpris av 50 öre och ytterligare 5 öre för varje nästa 50-öring av biljettpriset, så att på ett biljettpris av en krona skatten blir 10 öre och på ett biljettpris av två kronor skatten blir 20 öre. Jag vädjar till kammarens ledamöter, om någon tror, att ett sådant pålägg på biljettavgifterna skall inverka menligt på inkomsterna. Jag skulle snarare vilja tro, att det kommer att verka i rakt motsatt riktning. Ty hur är det, när vederbörande får någon anledning att höja t. ex. en inträdesavgift? Jo, då lägger man inte bara på den förhöjning, som av den inträffade omständigheten direkt föranledes, utan man lägger i regel på mera, ibland ända upp till nästa skattegräns. Sålunda om skatten på biljetterna till en idrottsföreställning skulle bli 10 öre och alltså motivera en förhöjning av biljettpriserna av 10 öre, så är det mycket sannolikt att anordnarna med anledning av skatten höjer biljettpriset med 25 öre i stället för 10 öre. Alltså det är stor anledning antaga att inkomsterna bli mycket större, om skatten kommer till. Detta är ju endast ett antagande, men det är heller icke något annat än antaganden, som ge herrarna anledning att säga, att skatten kommer att hårt drabba idrottsrörelsen.

Nu säger herr Nylander, och jag tror, att också herr Forssell anförde detsamma, att det i Danmark visat sig ha en menlig inverkan, när kommunerna bestämma över denna sak. Jag känner inte till förhållandena i Danmark, men vi kunna ju hålla oss till förhållandena inom vårt eget land, och jag tror, att det är tillförlitligare, om vi söka bedöma denna sak på grundvalen av erfarenheterna här i landet. Och hur ta sig då dessa erfarenheter ut på detta område i fråga om sådana tillställningar, där nöjesskatten redan har tillämpats. Jag ber bara att få fästa herrarnas uppmärksamhet på biograferna, där skatten är avsevärt mycket högre, dubbelt så hög, som det här är fråga om. Har biografernas publik minskats, sedan nöjesskatten infördes? Biograferna ha för övrigt i många fall begagnat sig av den metod som jag nyss nämnde. De ha lagt på avsevärt mera på biljettpriserna än vad skatten gav anledning till. Men publiken är fulltalig fortfarande, ingen minskning kan upptäckas. Samma blir alldeles säkert förhållandet även med avseende på dessa idrottstillställningar, för den händelse kommunerna skulle finna anledning

att taga ut skatt för dem, vilket de — jag betonar det ännu en gång — icke behöva göra, utan det ligger i deras eget skön att göra det eller icke. Till sist vill jag med avseende på kommunernas beslutanderätt säga till mina partivänner herr Zander och herr Waldén, då de framhöllo, att det kan vara olika majoriteter och olika uppfattningar inom våra kommuner angående denna sak: Ja, det må vara sant, men hålla vi på kommunernas självstyrelse, så böra vi inte tillgripa sådana argument.

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Engberg: Herr talman! Jag skulle kunna ge såväl herr Hallén som utskottets ärade ordförande rätt därutinnan, att det givetvis inte är någon alltför stor fråga, som vi nu diskutera, och att man kanske har givit den större dimensioner, än vad den i och för sig skulle vara värd. Men jag får å andra sidan säga, att när man nu ändå nödgas taga ståndpunkt till frågan i riksdagen, så kan jag inte befinna mig på den linje, som företrädes av konstitutionsutskottets majoritet. Det har här i den föregående debatten från försvararna av konstitutionsutskottets ståndpunkt gjorts gällande, att denna icke professionella idrott har dock en sådan karaktär, att den måste inordnas uti de övriga nöjenas ram och beskattas efter enahanda principer som dessa. När jag hörde herr Hallén, så förstod jag granneligen, att han icke ville göra någon som helst principiell åtskillnad mellan denna icke professionella idrott och de nöjeskategorier, i vilka den här skulle komma att infogas.

Det förefaller, som om man här ändå förbisåge en viktig omständighet. Jag var själv med i konstitutionsutskottet, när vi diskuterade frågan om nöjesskatten, och jag erinrar mig, hurusom man betraktade det såsom en självklar förutsättning, att i sådana fall, där det gällde exempelvis hembygdskörer, som bildats, inte för att utöva något som helst näringsfång, inte för att framträda såsom yrkesutövare på musikens område, utan uteslutande för att på frivillighetens grund och vid sidan av den dagliga gärningen ägna sig åt musikalisk idrott, nöjesskatten borde utebli. Jag får nu säga, att jag ser dessa icke professionella idrottsövningar under samma synvinkel. Jag ser dem alltså stående i samma klass som exempelvis dessa frivilliga hembygdskörer av olika slag. Och jag menar därför, att även om det skulle vara riktigt, vad som har sagts av herr Hallén och senast av konstitutionsutskottets ordförande, nämligen att det här ändå inte, tack vare de små belopp, varmed skatten skulle utgå, skulle bli någon nämnvärd försämring av de ekonomiska möjligheterna att existera för dessa icke professionella idrottsövningar och deras föreningar, så är det likvist ett faktum, att den *psykologiska* verkan ändå skulle bli, därest statsmakterna ställa sig på den nu föreslagna ståndpunkten, att statsmakterna skulle framstå för den opinion, som ligger bakom idrottsövningarna, såsom mer eller mindre avogt stämd mot denna frivilliga idrottsrörelse. Jag kan för min del inte göra den sammanställning, som exempelvis herr Hallén

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

gjorde. När det i en kommun finns en frivillig sammanslutning för att vid sidan av yrke och annan daglig gärning ägna sig åt idrotten och man har en annan uppvisning för allmänheten, mindre syftande till att få någon inkomst än fastmera att följa den naturliga psykologiska impulsen att visa vad man duger till och att bereda ett nöje, så tycker jag, att det vore orimligt, att vi skulle placera dessa uppvisningar i samma klass som de professionella idrottsövningarna eller jämställa dessa utövare av idrott med dem, vilka yrkesmässigt äro t. ex. konsertgivare och annat.

Herr Hallén anförde såsom ett förkrossande argument, gentemot den uppfattning, som jag här företräder, att exempelvis damerna, som sitta och åskåda idrottsuppvisningarna, ju ändå inte kunna ha något egentligt intresse av dem. Jag får säga, att en slik argumentation dock är konstbesynnerlig. Det vore ungefär detsamma som att säga, att en konsert icke har något värde, därför att exempelvis herr Hallén icke skulle förstå den, och att en idrottsuppvisnings värde skulle vara beroende på, huruvida den publik, som där är församlad, står i någon slags inre och intim förståelse och solidaritet med vad som utövas. Med ett sådant sätt att resonera kan man komma vart som helst. Jag kan för min del icke acceptera detsamma.

Herr Hallén gjorde vidare gällande, att den fakultativa karaktären hos denna beskattning ändå borde göra alla farhågor överflödiga. Ja, det är alldeles riktigt under en enda förutsättning, nämligen att det verkligen ute i kommunerna vore att påräkna intresse och förståelse för idrottsrörelsen. Men jag måste säga, att jag tror, att det ofta råder ett motsatt förhållande. Inom de kommunalt styrande kretsarna i landet är det mycket ofta så, att man betraktar idrotten som något slags ofog från ungdomens sida, som man icke är så benägen att uppmuntra.

Naturligtvis har även den fria idrotten sina överdrifter. Jag är den förste att erkänna, att exempelvis fotbollsspelet icke så sällan, jag vill icke använda ett så starkt ord som urartat, men jag skulle vilja säga kanske alltför starkt utnyttjats för att mer eller mindre ockra på publikens sinne för spänning och sensation. Den omständigheten, att särskilt fotbollsspelet, som motståndarna säkerligen också ha i åtanke i viss mån kommit att utnyttjas för sådant syfte, får dock icke åberopas som skäl för att i detta fall gå emot den icke professionella idrotten som sådan.

Jag är alldeles övertygad om, att nödvändigheten av den fria idrottens utveckling och blomstring i landet skall framstå allt klarare och klarare. Det skall bliva allt tydligare och tydligare, att i den allmänna folkuppfostran, där det gäller icke blott intelligensens och själens odling, utan också kroppens kultur, den icke professionella idrotten är ett betydelsefullt led, och lika naturligt, som det är att människor lära sig att läsa och skriva, lika naturligt bör det ock vara att de hava en viss kroppskultur. Jag skulle vilja säga, att det ändå ter sig litet löjeväckande, att man skall inrymma dylik idrott bland de former av nöjen, som skola drabbas av nöjesskatt. Då vi diskuterade nöjesskattefrågan, stod jag på deras sida, som ville hava denna

nöjesskatt. Men jag får bestämt säga, att jag aldrig tänkt mig, att till dessa nöjen skulle räknas vad som kan presteras av den icke professionella idrotten.

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

Jag är, herr talman, övertygad om, att ett bifall från denna kammares sida och därmed också, på grund av medkammarens enligt min mening olyckliga beslut, från riksdagens sida till konstitutionsutskottets hemställan ändå skulle verka som ett slag i ansiktet på den fria idrotten i landet. Jag tror icke, att det vore klokt av riksdagen att ge landet den uppfattningen, att man betraktar denna fria idrott, som dock är ett naturligt led i vår folkuppfostran, såsom något, som man hänför till gyckelspel och konserter och annat eller som man nämner vid sidan av biograferna.

Jag tror därför, att denna kammare gjorde klokt uti att i detta fall vara försiktig och gå på den linje, som avvisar detta försök att skjuta den icke professionella idrotten inom ramen av de vanliga nöjena, och därför, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Berglund: Jag är fullkomligt överens med utskottets ordförande om, att denna fråga fått alldeles för stora proportioner i debatten och att de, som ställt sig på en motsatt ståndpunkt än konstitutionsutskottets majoritet, hava gjort sig skyldiga till betydliga överdrifter.

Om jag förstod herr Waldén rätt, då han talade, om den stora betydelse, som idrottsrörelsen har, och därför ville, att den skulle undantagas från nöjesskatt, har han också därmed gett idrottsrörelsen en högre plats och en större betydelse än t. ex. de nöjen, som äro upptagna i nöjesskatteförordningens § 1, mom. a), enligt vilken bestämmelse man beskattar konserter, litterära, musikaliska och dramatiska föreställningar, ty jag har icke funnit, att herr Waldén vill ha dessa föreställningar undantagna från nöjesskatten. Nu har jag för min del ingen särskild sympati för nöjesskatten, men jag föreställer mig, att det är lika rätt att beskatta hejapubliken vid olika idrottstillställningar som att beskatta besökarna vid här nyss uppräknade nöjestillställningar.

Jag kan icke, i motsats till herr Sommelius, tro, att denna beskattning skulle kunna gå ut över idrottsrörelsen och idrottsmännen själva, utan den kommer helt säkert att gå ut över idrottspubliken, men jag tror också, att idrottspubliken icke kommer att minskas i och med att denna beskattning pålägges deras besök.

Motståndarna till utskottets majoritet hava i detta utlåtande och i utskottets hållning velat se en mindre god förståelse för vårt folks fysiska fostran. Man har utan vidare satt likhetstecken mellan idrottsrörelsen och andra strävanden för god kroppskultur. Det kan ju i viss mån vara berättigat ,att man sätter ett sådant likhetstecken, och jag vill för min del ingalunda underkänna betydelsen av idrottsrörelsen. Jag kan tvärtom ge den mitt erkännande, och detta icke minst just därför, att jag själv aktivt deltagit i densamma och fortfarande hyser intresse för den. Därför har jag också ofta stått i oppo-

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

sition emot det enligt min mening alltför överdrivna klander mot idrottsrörelsen, som kommit den till del ifrån en mycket stor del av mitt parti och dess ungdomsrörelse. Men på samma gång menar jag emellertid också, att man icke utan vidare bör godtaga det allmänna lovprisandet av idrottsrörelsen. Man måste också se, att det här finns en avigsida. Det är icke min mening att gå in härpå, men jag anser, att man måste reservera sig mot den uppfattning, som hävdar, att idrottsrörelsen är det enda strävandet för en bättre fysisk fostran av vårt folk. Att sådana strävanden finnas vid sidan av idrottsrörelsen, tänker jag är bekant även för dem, som nu tala emot den föreslagna åtgärden. Det torde också kunna förtjäna påpekas, att flera av målsmännen för dessa strävanden för en bättre fysisk fostran vid sidan av idrottsrörelsen ofta stå mycket kritiska emot just denna senare.

Detta var alltså endast för att avgiva en reservation emot varje slags övertro på idrottsrörelsen och den uppfattningen, att denna ensam arbetar för fysisk fostran av vårt folk, som jag begärde ordet. Då jag håller före, att den åtgärd, som nu föreslås, ej på något sätt kommer att lägga hinder i vägen eller bliva till skada för idrottsrörelsen och framför allt icke blir till skada för strävandena för en bättre fysisk fostran av vårt folk, skall jag också, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Leander: Herr talman! Det var icke med någon större förtjusning, som jag gick med på utskottets hemställan. Till en början ställde jag mig avvisande inom utskottet. Jag är ändå icke blind för, att idrottslivet företer en del oarter och osunda utväxter, som böra skäras bort. Det händer icke sällan, att idrottsmännen uppföra sig på ett sätt, som icke kan försvaras, men man får akta sig för att kasta ut barnet med badvattnet. Den sunda idrotten har ju, som vi alla veta och som här också framhållits, stor betydelse.

Orsaken, varför jag ändå till slut kunde gå med på utskottets hemställan, var den, att jag tänkte mig, att det möjligen skulle kunna utgöra en kontroll på idrottsmännen att veta, att deras tillställningar kunna beläggas med nöjesskatt, om dessa icke skötas på ett tillfredsställande sätt. Man får väl tänka sig, att kommunerna och de, som bestämma över nöjesskatten, hava så mycket omdöme, att de icke belägga idrottsuppvisningarna med nöjesskatt, så länge allt går skickligt och ordentligt till väga, utan att detta först äger rum då det goda uppförandet uteblir och uppvisningarna bli av sådan art, att myndigheterna finna sig föranlåtna att lägga på dem nöjesskatt.

Nu har ju utskottet uppflyttat dessa idrottsuppvisningar i den högsta klassen, där nöjestillställningarna äro belagda med den minsta skatten. Därför tror jag ändå, att herrarna mycket överdrivit, då de tro, att detta skulle hämma idrotten och idrottsväsendet. Det är nog ingen stor fara skedd genom att gå med på utskottets hemställan, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt

vidare på avslag därå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja godkänd. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Ang. nöjesskatt vid uppvisning i icke professionell idrott. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren avslår konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 70 ja, men 101 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Konstitutionsutskottets härpå föredragna utlåtande, nr 31, i anledning av väckt motion om ändring av §§ 10 och 89 regeringsformen blev av kammaren godkänt.

§ 9.

Ang. hjälpverksamhet bland vissa i utlandet bosatta svenska undersåtar.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om beviljande av medel till hjälpverksamhet bland svenska undersåtar, huvudsakligen bosatta i Ryssland och Tyskland, vilka i anledning av världskriget kommit i nödläge.

Därvid yttrade:

Herr Lübeck: Herr talman! Jag tror, att det hade varit önskligt att få ett något mer förtydligat uttalande i klämmen och även i motiveringen till det förslag, som här föreligger. Förslaget går ju ut på, att understöd skulle lämnas åt svenska undersåtar huvudsakligen bosatta i Ryssland och Tyskland. Men av alla förberedelser till detta ärende torde i alla fall framgå, att detta anslag även bör kunna användas till understöd åt personer, som, tidigare bosatta i något av dessa länder, flyttat hem till Sverige, och som på grund av världskriget kommit i nödläge. Vad Tyskland angår har kanske framställningen huvudsakligen avsett sådana personer, som ännu bo i Tyskland, men särskilt vad Ryssland angår är det påtagligt, att detta anslag måste komma även sådana personer till del, som måst flytta hem från Ryssland på grund av världskriget och nu söka sin utkomst här hemma och som kanske blivit av med allt vad de ägde i det främmande landet. Liknande fall förekomma även vad angår sådana personer, som flyttat hem från Tyskland, Österrike eller Polen.

Jag vet nu icke, om det kan vara nödvändigt att i fråga om själva

Ang. hjälpverksamhet bland rissa i utlandet bosatta svenska undersåtar. (Forts.)

klämmen en framställning här göres om någon ändring i berörda syfte. Jag förmodar nämligen, att Kungl. Maj:t har i sin hand att tolka bestämmelsen, även med den formulering den här erhållit, på sätt som här nu antytts, och jag har även fått den förklaringen från vederbörligt håll inom regeringen. Jag vill därför icke göra något yrkande om ändring i formuleringen, för den händelse det icke skulle från annat håll här göres något uttalande, på grund varav man icke skulle kunna tolka bestämmelsen på det vidare sätt, som här framhållits.

Slutligen skall jag endast, herr talman, be att få säga, eftersom jag icke varit i tillfälle att deltaga, när frågan behandlades i utskottet, att jag tycker utskottets yttrande blivit, om jag så får säga, väl statsutskottsmässigt i en fråga av den innebörd, som här nu föreligger. Det heter här, att »utskottet har icke kunnat undgå att ställa sig synneligen tveksamt gent emot det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, men har dock icke velat motsätta sig bifall till detsamma». Denna tvekan förefaller mig tämligen onödig, när vi veta, att riksdagen med varm hand beviljat mycket större anslag till understöd åt personer, som *icke* voro svenskar. Då förstår jag icke, varför man över huvud taget skall känna tvekan, när det gäller svenskar, som råkat i nödläge på grund av världskriget. Och när utskottet säger: »Utskottet vill emellertid härvid framhålla, att ett bifall till nu föreliggande förslag icke får på något sätt anses prejudicerande för framtiden», så är detta visserligen en vanlig statsutskottsförsiktighet. Men då det här gäller att bereda hjälp åt sådana, som med anledning av världskriget kommit i nödläge, undrar jag, om icke ordet »prejudicerande» kommit till oriktig användning, då det kanske leder tanken på dem, som genom ett nytt världskrig kunna komma i nödläge.

Jag har, herr talman, icke något yrkande.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, Palmstierna: Herr talman! Jag är verkligen tacksam för det yttrande, som nyss kom från Stockholmsbänken, ty, mina herrar, jag må säga, att det är icke angenämt för den, som, jag vill icke säga dagligen, men mycket ofta har bland de besökande representanter just för dessa, som blivit utsatta för svårigheter, — småfolk i all synnerhet av alla slag, — att eventuellt lägga detta papper framför dem: den svenska riksdagen vill icke motsätta sig, att man ger dem så mycket understöd att de icke svälta ihjäl. Det är icke så angenämt att visa upp, att den svenska riksdagen gent emot människor, som utövat en kanske banbrytande verksamhet för svenska företag, för svensk kultur och också för att bereda arbete åt många arbetare jämväl i den export, som kunnat komma till stånd från Sverige, när sedan en världsskakning inträffat, kan säga: ja, vi skola icke motsätta oss att bevilja ett anslag, så att ni skola få så pass mycket hjälp, att ni icke svälta ihjäl. Jag hade verkligen hoppats, att den svenska riksdagen skulle hava förstått, att det belopp, som Kungl. Maj:t här föreslagit, kanske är i allra minsta laget, och i varje fall med litet värme hade velat ge de pengar, som det här är fråga om.

Ang. hjälpverksamhet bland vissa i utlandet bosatta svenska undersåtar. (Forts.)

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Statsutskottet har ju gått med på beviljande av detta anslag, och jag kan för min del icke finna annat, än att utskottet varit i sin fulla rätt, då det gjort en liten reservation i fråga om beviljande av anslag av denna art, som tidigare absolut icke förekommit. Visserligen är det sant, att det finnes en massa nödlidande svenskar i utlandet, men de hava ofta, så t. ex. i Tyskland, genom giften eller på annat sätt blivit bofasta där, och det finnes mycket liten utsikt till att de någonsin komma att återvända till Sverige, även om förhållandena för tillfället äro synnerligen dåliga, så att de hava mycket svårt att existera i sitt nya fosterland. Jag tycker verkligen man måste ställa sig synnerligen tveksam inför en sådan princip, att man skulle slå in på den bogen, att så snart en svensk undersåte, som emigrerat till utlandet, kommer i nöd av en eller annan anledning skall han av svenska staten kunna begära, att fastän han icke vill flytta tillbaka till Sverige man skall skicka understöd åt honom då han icke kan existera. En något annan sak är det med de svenska undersåtar, som varit bosatta i Ryssland, ty där har det varit på det sättet, att ryska staten beslagtagit deras egendom, och till följd därav hava de kommit i ett synnerligen prekärt läge. Beträffande dessa kan det ju finnas skäl för att staten räcker dem en hjälpande hand.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 10.

Härefter föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förhöjning av de enligt reglementet för arméns avlöning under fred i vissa fall utgående dagtraktamenten;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förhöjning av dagtraktamenten till personal vid marinen vid vissa kommenderingar och förrättningar;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution av erlagd tullavgift för vissa av Solna livsmedelsnämnd från Danmark införda konservpartier;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till utförande av sjömätningar vid Spetsbergen;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för anskaffande av valkuvert m. m.;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa bestämmelser angående ålderstillägg för civila befattningshavare i statens tjänst; och

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för linjeingenjören vid telegrafverket H. Celion att övergå på den från och med år 1919 gällande avlönings- och pensionsstat för telegrafverket.

Utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 11.

Ang. överlåtelse av den gamla järnvägsbron över Ångermanälven vid Forsmo.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av den gamla järnvägsbron över Ångermanälven vid Forsmo.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit i en den 31 december 1919 dagtecknad, till riksdagen avlåten proposition, nr 18, hemställde statsutskottet, till vars förberedande behandling ifrågavarande proposition hänvisats, att riksdagen måtte medgiva, att den gamla järnvägsbron över Ångermanälven vid Forsmo finge av järnvägsstyrelsen kostnadsfritt överlåtas till Sollefteå tingslags väghållningsdistrikt för att användas såsom landsvägsbro under villkor, att bron vid förefallande behov finge användas som reserv för den nya järnvägsbron därstädes samt att de till bron ledande järnvägsbankarna i görligaste mån bibehölles i orubbat skick.

Utskottets hemställan föredrogs. Därpå yttrade:

Herr Lovén: Herr talman, mina herrar! Utskottet har i detta sitt betänkande tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, att den gamla järnvägsbron över Ångermanälven vid Forsmo av järnvägsstyrelsen kostnadsfritt måtte överlåtas till Sollefteå tingslags väghållningsdistrikt för att användas såsom landsvägsbro. Om den saken är ingenting att säga. Men då järnvägsstyrelsen och även utskottet förutsätta, att bron en dag kunde behöva tagas i anspråk av statens järnvägar såsom reservbro vid eventuella olyckor eller om den nya bron bleve skadad och behövde repareras, så bör man helt naturligt också inse, att det är nödvändigt, att denna bro, under den tid den användes som landsvägsbro, underhålles i tillräcklig grad, så att den vid behov verkligen kan tjänstgöra som järnvägsbro. Detta förutsätter även statsutskottet i motiveringen. Men jag kan icke förstå, varför det icke kan få stå i klämmen, då vissa andra villkor äro där inryckta. Man har där t. ex. sagt, att järnvägsbankarna skola i görligaste mån bibehållas i orubbat skick. Det kan ju tänkas, att dessa ord »i görligaste mån» kunna tolkas så, att då bron i ett givet ögonblick behöver tagas i anspråk som järnvägsbro, den befinner sig i sådant skick, att den icke kan användas för sådant ändamål.

Dessa broar äro så viktiga, då förbindelsen med Norrland går över desamma, att man icke får riskera, att trafiken över dem kan avbrytas. Därför bör man också göra anspråk på, att den gamla bron hålles i fullgott skick. Det är därför jag ansett, att i klämmen även bör intagas ett villkor om, att bron av väghållningsdistriktet underhålles på det sätt, som järnvägsstyrelsen kan bestämma.

Jag skall därför, herr talman, be att få göra ett tillägg till klämmen av följande lydelse: »samt att bron och järnvägsbankarna

för framtiden underhållas av väghållningsdistriktet i den utsträckning, som av kungl. järnvägsstyrelsen bestämmes».

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan med detta tillägg.

Ang. överlåtelse av den gamla järnvägsbron över Ångermanälven vid Forsmo. (Forts.)

Herr Andersson i Gävle: Herr talman! Jag tror, att de av herr Lovén nyss uttalade farhågorna äro skäligen ogrundade. Ty förutsättningen för, att den gamla järnvägsbron skulle få överlämnas till väghållningsdistriktet är ju, att väghållningsdistriktet skall underhålla densamma. Herr Lovén har också erkänt, att detta sagts i utskottets motivering. Det är alldeles självklart, att det måste upprättas ett kontrakt om överlåtelsen mellan statens järnvägar och de väghållningsskydliga, och i detta kontrakt komma att preciseras de bestämmelser, som äro nödvändiga, för att överenskommelsen skall vara betryggande å båda sidor. Detta har statsutskottet ingalunda förbisett. Jag tror därför, att det är alldeles tillräckligt med vad statsutskottet i detta avseende föreslagit.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Lovén under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att belåna en till likvidering av viss del utav köpeskillingen för aktiebolaget Stockholmstelefons anläggningar utställd revers, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Ang. befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa sedlar.

Bankoutskottets utlåtande, nr 33, rörande två motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. föredrogs härpå; och yttrade därvid:

Herr Lovén: Herr talman, mina herrar! Då denna fråga behandlades i bankoutskottet, blev jag icke i tillfälle att deltaga. Jag skall därför be att nu få säga ett par ord angående utskottets motivering.

Vid den förra utredningen i detta ärende, vilken omnämndes i utskottets motivering, kom man icke tillrätta med saken. Man kom icke till själva kärnan i saken därför att utredningen verkställdes av dels bankmän och dels nationalekonomer; och dessa två i viss mån stridiga viljor kunde icke enas. Nu tänker man lägga denna utredning på en bredare basis. Avsikten är, att utom praktiska

Ang. befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa sedlar. (Forts.)

bankmän och nationalekonomer även andra för detta ärende intresserade parter skulle få komma med vid utredningen. Man tänker sig, att man på det sättet kanske kan komma till något verkligt resultat. Emellertid har man inom utskottet talat om, att denna kommitté icke borde göras för stor, utan hållas inom måttliga gränsen för att kunna komma fram till något resultat. Man har här i motiveringen räknat upp, vilka kommittéledamöterna skulle vara. Det skulle vara praktiska bankmän och nationalekonomer, och så förutsätter utskottet »i främsta rummet att näringslivet, i vad det avser såväl den inhemska förbrukningen som exportindustrien, ävensom konsumentklassen varda företrädda». Det är mot detta yrkande med näringslivet i pluralis och konsumentklassen på slutet såsom delaktig av en liten nådegåva, som jag skall be att få yttra mig.

Nu har man sagt och kommer väl att från bankoutskottshåll säga, att det är nödvändigt, att exportindustrien blir företrädd. Ja, det är alldeles riktigt. Men lika nödvändigt anses det vara, att näringslivet inom landet också blir företrätt. Bland dessa inhemska näringsgrenar utanför exportnäringarna bör helt naturligt jordbruket, som har mycket viktiga intressen att tillvarataga, vara företrätt. Men även andra inhemska näringsgrenar böra företrädas, t. ex en av kristiden och finanser så beroende näring som byggnadsindustrien i vårt land. Man skulle kunna nämna flera sådana verksamhetsgrenar inom den inhemska industrien, som också böra vara företrädda. Men man har velat hålla denna kommitté inom måttliga gränser. Och så resulterade detta i, att konsumentklassen, som väl ändå har ganska stora intressen att bevaka, nästan helt och hållet blev satt utanför. Det är, som sagt, mot denna motivering, jag velat vända mig, och mot den uppfattning, som däri kan inläggas, att näringarna skulle bliva företrädda i främsta rummet och på bekostnad av konsumentklassen. Jag vill icke förneka det riktiga uti, att näringslivet blir företrätt i så stor utsträckning som möjligt, men jag tror, att bland de stora intressen, som komma att inrymmas i denna utredning, även konsumentintresset bör bliva företrätt.

Det är endast detta, herr talman, jag velat framhålla, då jag blivit förhindrad att personligen inom utskottet framföra min mening i detta avseende.

Herr Sommelius: Herr talman! Det skulle ju vara onödigt att yttra sig, då den föregående talaren, herr Lovén, icke gjorde något yrkande. Men jag vill meddela, att anledningen till, att utskottet formulerat utlåtandet på detta sätt, är den, att det uttalas önskvärdheten av, att så få medlemmar som möjligt böra komma in i denna kommitté med uppgift, att verkställa utredningen. Detta är anledningen. Och jag är övertygad, att bankoutskottet liksom jag delar den uppfattningen, att i dylik verksamhet som rör konsumenterna och framför allt, i denna kommitté, böra dessa vara

representerade. Jag vill tillägga, att det inom bankoutskottet icke funnits någon önskan att tränga undan dem utan tvärtom. Men i alla händelser är det ju viktigt, att näringslivet blir företrätt i en sådan kommitté. Jag tror dock, att Kungl. Maj:t, om och när en sådan kommitté tillsättes, skall taga hänsyn till bankoutskottets förevarande framställning.

Ang. befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa sedlar. (Forts.)

Icke heller jag har något yrkande att framställa.

Hans excellens herr statsministern B r a n t i n g: Herr talman! Jag har vid denna frågas framförande i denna kammare endast velat meddela i överensstämmelse med ett yttrande, som jag hade tillfälle att avgiva, då motionerna här voro på tal i andra delar, att regeringen redan tagit under omprövning det lämpliga uti att söka få till stånd en utredning efter de linjer, som i utskottets utlåtande äro angivna. Och jag ber att få nämna, att jag hoppas, att omedelbart efter det att denna skrivelse har kommit Kungl. Maj:t tillhanda, en kommitté skall bliva tillsatt, och därvid kommer helt säkert hänsyn tagas till de önskemål, som äro uttryckta här, i den mån detta är möjligt; och då särskilt konsumentklassen varit nämnd och på tal, kommer den alldeles särskilt att bliva beaktad vid tillsättandet av denna kommitté.

För övrigt är det ju i sin ordning, att denna kommitté för att kunna arbeta raskt, hålles inom relativt trånga gränser, så att man sålunda må komma till ett snabbt resultat i den viktiga fråga, som föreligger kommittén.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Föredrogos vart för sig:

bankoutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om höjning av missräkningspenningarna åt riksgäldskontorets kassör;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst till Seminghundra häradsallmänning i Stockholms län hörande område;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse å statens järnvägar av viss under arméförvaltningens och marinförvaltningens disposition stående mark vid Notviken;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till bestridande av kostnaderna för underhåll och vård av Tullgarns slott med tillhörande byggnader, parkanläggningar och trädgård;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försälj-

ning av vissa områden från klockarbostället i Vinslövs församling; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av herr Runefors motion, nr 136, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av stipendier åt skickliga hantverkslärlingar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Ang. åtgärder för tryggande av potatisodlingen i riket.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 61, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för tryggande av potatisodlingen i riket; och yttrade därvid

Herr Lübeck: Herr talman! Jag har icke något annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets förslag, men jag har i alla fall redan vid denna punkt velat påpeka, att på kammarens föredragningslista står som sista ärende upptaget till behandling andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av herr Lindmans m. fl. motion, nr 302, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om utredning angående potatisbränningens och sulfitsprittillverkningens betydelse och ställning m. m. Detta utskott har föreslagit, att där förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda. Det har i detta fall tydligen rått en brist på överensstämmelse i uppfattningen om vad de s. k. sulfitspritsakkunnigas uppdrag skulle omfatta, och detta har kommit till uttryck i och genom detta jordbruksutskottets utlåtande. Däri har man nämligen gjort gällande, att de sulfitspritsakkunniga icke skulle ha till uppdrag att utreda, vilka åtgärder som kunde behöva vidtagas för främjandet av potatisodlingen i landet, och det är på grund härav, som man kommit till det positiva förslag, som jordbruksutskottet framlagt. Andra kammarens femte tillfälliga utskott har däremot uttalat, att samtliga de frågor, som i herr Lindmans motion äro berörda — och bland dem ingick som punkt 2 »vad som kan och bör göras från statens sida dels till befrämjandet av vårt lands potatisodling, dels till upprätthållande av den sulfitspritindustri, som under senare år uppstått inom landet» — inginge i sulfitspritsakkunnigas uppdrag. Och detta har utskottet velat tydliggöra genom ett citat från statsrådsprotokollet vid det tillfälle, då dessa sakkunniga tillsattes.

Jag har på denna punkt endast velat framhålla, att de båda utskotten haft olika uppfattning om vad sulfitspritsakkunniga haft till uppdrag, och det är detta, som förklarar de olika behandlingssätt, som kommit dessa frågor till del.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Ang. den ecklesiastika jordens styckning och upplåtande för nybildning av mindre jordbruk m.m.

Föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av dels en inom andra kammaren väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående möjliggörande i vidsträcktare omfattning av den ecklesiastika jordens styckning och upplåtande för nybildning av mindre jordbruk, dels första kammarens beslut rörande en inom nämnda kammare väckt lika lydande motion, dels ock en inom andra kammaren väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undvikande av vidlyftiga och dyrbara ny- och ombyggnader vid de ecklesiastika löneboställena m. m.

Därvid anförde

Herr Olsson i Mora: Herr talman. Dagens föredragningslista upptager ett utlåtande från kammarens fjärde tillfälliga utskott, som, om jag fattat det rätt, andas ett visst tvivel angående det svenska småbrukets framtida bärkraft. Mot denna bakgrund är det förklarligt, om det nu föreliggande utskottsbetänkandet föranleder någon förvåning. Jag vill emellertid yrka bifall till utskottets hemställan, fast jag måste säga, att jag icke förstår innebörden av utskottets uttalande att i fråga om boställen, där församlingens äganderätt tydligen kan påvisas, hänsyn måste tagas till de anspråk och önskemål, denna kan förebringa. Jag håller mycket hårt på församlingarnas här ifrågavarande rätt, men vad menar utskottet med ett tydligt påvisande av denna rätt? — Det är en mycket omfattande utredning, som av utskottet tillstyrkes. Den skulle ju komma att omfatta förhållandena vid flera tusen ecklesiastika boställen, och jag är icke övertygad, att kyrkofondskommittén med sin nuvarande renodlade ämbetsmannabesättning är bäst skickad att taga denna utredning om hand. Hellre bör den överlämnas åt kronolägenhetskommittén med lämplig komplettering.

Då jag anser, att en överdriven försiktighet iakttagits vid tillämpningen av § 62 i den ecklesiastika boställsordningen beträffande den medgivna rätten till försäljning av ecklesiastik boställsjord, och då jag har den personliga erfarenheten, att denna försiktighet på åtskilliga håll försvårat en lösning av bostadsfrågan, så ber jag, herr talman, för att ändå vinna något, att med dessa randanmärkningar få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 17.

Härpå föredrogos vart efter annat:

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av första kammarens beslut rörande en inom nämnda kam-

mare väckt motion angående lapplagstiftningskommitténs förstärkande med en effektiv representation av lappar;

statsutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av väckt motion om statsinlösen av Södra Dalarnas järnväg och bandelen Rättvik—Mora av Gävle—Dala järnväg;

nr 73, i anledning av väckt motion om verkställande av undersökning angående järnvägsanläggning mellan Rättvik och Furudal eller annan ort vid Dala—Hälsinglands järnväg; och

nr 74, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för byggande av en statsbana från Vansbro över Äppelbo och Yttermalung till Malung m. m.;

sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckta motioner och revision av gällande lagbestämmelser emot fylleri och dryckenskap; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 37, angående vissa pensioner och understöd;

nr 38, i anledning av väckt motion om årligt understöd åt förre bromsaren vid statens järnvägar A. Hansson; och

nr 39, i anledning av väckt motion angående fyllnadspensioner åt pensionerade folkskollärare och småskollärare.

Vad utskotten i dessa utlåtanden föreslagit blev av kammaren bifallet.

§ 18.

Ang. vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken.

Vidare förelåg till avgörande andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 88, hade herr *Welin* föreslagit, att riksdagen ville besluta att ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t behagade föranstalta en skyndsam utredning om, vad som borde kunna åtgöras för att i fråga om den svenska Finnmarken tillgodose såväl Sveriges nationella intressen som ortsbefolkningens egna berättigade krav på bygdens ekonomiska, sanitära och kulturella utveckling, samt vidtaga och, i den mån riksdagens medverkan erfordrades, framlägga förslag till de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt de kommittéer och nämnder, som hade att efter utredning avgiva förslag till åtgärder rörande Norrland, att vid sitt arbete taga särskild hänsyn till, vad i fråga om den svenska Finnbygden kunde göras för såväl svenskhetens bevarande som för tillgodoseende av befolkningens egna

berättigade krav på bygdens ekonomiska, sanitära och kulturella utveckling.

Ang. vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken. (Forts.)

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herr *Berglund*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Berglund, Herr talman! Det är av två olika anledningar, som jag funnit mig nödsakad att yrka avslag på utskottets hemställan. Om man först går ut från den grundval, varpå föreliggande motion bygger och som framgår även utav några ord i klämmen, så är det för mig synnerligen osmakligt att vara med om den åtgärd, som utskottet här föreslagit. Detta syfte framgår ytterligare av vad utskottet yttrar på sid. 2 där de heter: »Av så väl den motivering, motionären anfört till stöd för sitt yrkande, som ock av vad muntligt inom utskottet anförts, framgår, att huvudsyftet med de föreslagna åtgärderna är att ekonomiskt, kulturellt och nationellt fastare binda den i stora delar av Norbottens län bosatta finsktalande befolkningens till det övriga Sverige och därigenom förebygga verkningarna av en finländsk agitation i dessa trakter, en agitation, som visserligen för närvarande kan förefalla oskadlig, men som dock ej bör betraktas med förnäm likgiltighet, då den i en framtid och under förändrade yttre förhållanden kan bli till verklig fara.»

Detta är alltså utgångspunkten för motionärens hemställan, och det är också från den utgångspunkten, som utskottet kommit till sitt bifallsyrkande. När jag verkligen icke från min sida kan inse, att man i de trakter, det här gäller, har att frukta någon agitation från finskt håll, och detta just därför, att en agitation från den nuvarande regimen i Finland ingalunda har några förutsättningar att vinna gehör, kan jag icke finna, att detta är något skäl för den här framställningen.

Men motionären har ju även en annan avsikt med sitt förslag. Han har särskilt velat framhålla bygdebefolkningens egna berättigade krav på bygdens ekonomiska, sanitära och kulturella utveckling, och från den synpunkten ställer sig naturligtvis saken något annorlunda. Om det kan påvisas, att denna bygd i dessa olika avseenden är sämre lottad än andra trakter i vårt land, och om det kan visas, att statsmakterna icke i detta fall gjort vad som bör göras, är det också givet, att det kan bli skäl för ett påpekande. Men då frågar man sig för det första, om förhållandena i dessa trakter äro värre än på en del andra håll, särskilt i nordliga Sverige, I det fallet är jag icke beredd att svara vare sig ja eller nej, men jag tror, att det finns andra trakter i landet, som i kulturellt, sanitärt och ekonomiskt hänseende äro lika illa lottade som Finnbygden är. Om man ändå besvarar frågan jakande, kommer man sedan till

Ang. vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken. (Forts.)

spörsmålet, om icke statsmakterna verkligen vidtagit eller igångsatt åtgärder för att fylla de här kraven och för att ställa det bättre för bygdens befolkning i olika avseenden. På den frågan har utskottet självt lämnat ett synnerligen belysande svar. På sid. 12 finnes ett sammandrag av den redogörelse, som utskottet i det föregående lämnat för de olika åtgärder, vilka planerats till denna bygds bästa. Där påpekas, att åtta eller nio olika kommittéer eller nämnder äro i arbete just i detta syfte. Länsstyrelsen har utarbetat en plan för vägbyggnader, och jag har av den inlaga till utskottet, som är bifogad betänkandet, fått den uppfattningen, att länsstyrelsen i detta avseende verkligen gjort vad som kan göras. Även i fråga om biltrafikens ordnande har initiativ utgått från landshövdingen i Norbottens län, och på grund därav har av Kungl. Maj:t tillsatts en särskild kommitté. Vidare äro traktens järnvägsfrågor under utredning, och i det fallet kan icke heller någonting särskilt ytterligare krävas.

I fråga om kolonisationsarbetet hänvisar utskottet till kolonisationskommittén. Det är alldeles klart, att denna kommittés arbete icke särskilt kan inrikta sig på den här trakten, därför att det omfattar hela Norrland och Dalarna, men det är givet, att i den mån det är berättigat, komma också denna trakts intressen att tillgodoses, och det är att märka, att ett av de koloniområden, som senast blivit upplåtna, ligger inom den här omtalade Finnbygden.

Beträffande sjukvården, som det särskilt i dessa dagar talats så mycket om, kan vidare påpekas, att det finns två av landstinget tillsatta kommittéer för ordnande av epidemisjukvården och sjukvården i allmänhet. Jag vill ytterligare erinra om det beslut, som i det fallet blivit fattat både av första och andra kammaren och till vilket också utskottet hänvisar. Dessutom har det på initiativ av riksdagen blivit tillsatt en särskild kommitté, som har till uppgift att utreda frågan om skolväsendets ordnande i Finnmarken.

Beträffande folkhögskole- och lantmannaskoleväsendets ordnande pågår det också en utredning, igångsatt på initiativ av länsstyrelsen.

Det är alltså icke mycket mera att peka på. Allt, som kräves av motionären, och allt vad man över huvud kan tänka sig i utredningsväg är redan under arbete, och jag har fått den uppfattningen, att det här arbetet också, särskilt det, som ledes av länsstyrelsen där uppe, bedrives på ett nöjaktigt sätt. Allt vad motionären kräver är sålunda i själva verket uppfyllt, och utskottet har också erkänt, att motionen vid första påseendet kan synas obefogad, men vad som föranlett utskottet att gå in för ett bifall är den rent psykologiska inverkan på ortsbefolkningen, som ett avslag från denna kammares sida skulle komma att ha. Nu är det ju så, att ortsbefolkningen i allra första hand får reda på kammarens beslut genom det kortfattade referat tidningarna bestå, och då kan det naturligtvis tänkas, att det uppkommer ett missförstånd om vad i själva verket andra kammaren har beslutat, men jag tänker mig, att om det nu också

Ang. vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken. (Forts.)

bleve ett avslag på motionen, skulle orsaken härtill säkerligen senare komma att stå fullt klar för ortsbefolkningen där uppe. Vad för övrigt beträffar hänsynen till denna befolkning, undrar jag, om önskan att få åtgärder i den föreslagna riktningen verkligen är så allmänt utbredd. Särskilt har jag mina tvivel i det avseendet, när jag tänker på, att motionären gått ut från rent nationalistiska synpunkter, även om han också betonat nödvändigheten av de ifrågasatta åtgärderna av andra syften. Jag tror fastmer, att det är en ganska liten grupp människor, som äro intresserade av den här frågan, och vad det gäller befolkningen där uppe i sin helhet är jag övertygad om, att när den fått kännedom om att allt det arbete, som påyrkats, är igångsatt, skall en icke taga ett avslag från denna kammares sida så synnerligen hårt, utan den skall mycket väl veta vad som ligger bakom detta avslag.

Innan jag alltså går att framställa mitt yrkande om avslag på motionen och utskottets hemställan, ber jag ändå att få göra en liten anmärkning beträffande utskottets kläm. Där har man yrkat på, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt de kommittéer och nämnder, som ha att utreda frågor rörande Norrland, att påskynda sitt arbete, särskilt i vad det kan komma att röra den s. k. Finnbygden. Nu kan det mycket väl hända, och det är mycket troligt, att det finns kommittéer, som verkställa utredningar om Norrlandsfrågor, vilka icke alls komma att beröra denna trakt, och då kan man undra, om också dessa kommittéer skola taga ett uttalande från riksdagen i enlighet med det nu föreliggande förslaget i övervägande och påskynda sitt arbete just med hänsyn till detta uttalande.

På grund av vad jag nu anfört ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och motion.

Herr Bäckman: De skäl, som framförts för avslag på motionen, äro synnerligen talande, och jag tror, att många norrbottningar skulle kunna instämma i de flesta av dem. För min del har jag också liksom flera andra norrbottningar känt mig synnerligen förvånad över motionen. Vi ha aldrig kunnat ha den uppfattningen, att våra myndigheter vare sig här nere eller där uppe varit så likgiltiga för de vitala frågor, som röra den bygd, det nu gäller, att de försummat sig ända därhän, att de behövt den pekpinne, som riktats mot dem i motionen.

Emellertid är frågan av synnerligen ömtålig natur, och den har genom denna motion fått en räckvidd, som den eljest icke skulle haft. De psykologiska skäl, som ha lett utskottet, äro i frågans nuvarande läge så pass talande, att man måste taga hänsyn till dem. Jag tror, att befolkningen skulle med förtroende, lugn och sans ha avvaktat resultatet av de mångsidiga utredningar, som myndigheterna ha verkställt eller ha under arbete. Men då nu frågan framförts på det sätt här skett, skulle ett avslag missuppfattas av befolkningen. För övrigt anser jag, att det såväl i motionen som i utskottets behand-

Ang. vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken. (Forts.)

ling av densamma gjort sig gällande en så översvallande välvilja gentemot de här trakterna, att det i alla händelser är omöjligt för representanter från det hållet att icke taga emot den utsträckta handen.

En huvudfråga för resten, som bör kunna bli det reella, praktiska resultatet av vad här förekommit, är, att det borde kunna fastslås, att riksdagen, om den går med på utskottets förslag, har förklarat sig villig att släppa till de medel, som erfordras för att den bygd, som det är fråga om, skall kunna komma upp i nivå med andra bygder, om den nu över huvud är så långt efter. Det är nämligen, såvitt jag kan förstå, icke någonting annat, som är orsaken till, att bygden i någon mån är efter, än att de ekonomiska möjligheterna äro alldeles för små i förhållande till de oerhörda vidder, som det gäller att kultivera.

Således, med erkännande av de motiv, som anförts för avslag, måste jag ändå betona, att de psykologiska skälen äro de avgörande, och att motionen följaktligen bör bifallas i så måtto, att utskottets förslag antages.

Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Herr Berggren: Herr talman! Det är knappast någon fråga, som tilldragit sig så stor uppmärksamhet som den föreliggande. Utskottet har varit i tillfälle konstatera, att intresset för frågan är så stort där uppe, att man ansett, att den borde behandlas ganska ingående. Vi ha fått en hel del skrivelser därifrån, och saken har varit föremål för behandling i ortspressen. Allt tyder på, att den tilldragit sig mycket stort intresse.

Visserligen kan jag fullkomligt förstå den synpunkt, som reservanten lagt på frågan, i den meningen, att mycket av vad som här blivit ifrågasatt redan är föremål för utredning, men däremot kan jag icke alldeles godtaga hans uppfattning för övrigt. Det kan icke nekas, att det måste för vårt land innebära en icke så obetydlig svaghet, om förhållandena där uppe fortfarande utvecklas såsom hittills. Jag tror därför, att det skulle vara särdeles välbetänkt, om det vidtoges några åtgärder för att ytterligare stärka sambandet mellan denna del av landet och det övriga Sverige. Vidare finnes det dock åskilliga områden där uppe, som icke genom de nuvarande utredningskommittéerna blivit tillgodosedda. Jag tänker särskilt på jordfrågan för den lösa befolkningen. Det har av länsstyrelsen med styrka framhållits, att det är åtskilligt, som i det avseendet behöver göras, därför att denna befolkning har det så osäkert med avseende på de bostäder, som blivit uppförda på allmänningar och på sådana platser, där man icke kunnat få äganderätt till sin jord. Det är sålunda åtskilliga områden, som tarva att ytterligare utredas.

Vidare är det så, att flera av de kommittéer, som arbeta med norrlandsfrågor — och jag tänker därvid särskilt på kolonisationskommittén — ha hela Norrland och Dalarna till sitt verksamhetsfält. Detta är ett arbetsområde, som är så oerhört vidlyftigt, att man kan tänka sig, att det dröjer många år, innan utredningarna bli färdiga.

Ang. vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken. (Forts.)

Då är det väl önskligt, att en påminnelse göres om, att denna bygd är den mest avlägsna och mest efterblivna och att den därför särskilt bör bli föremål för omvårdnad vid ifrågavarande undersökningar.

Jag vill stryka under vad de närmast föregående talarna ha framhållit, att ett avslag på motionen nu, då den så mycket diskuterats i ortspressen och väckt uppmärksamhet på alla håll, säkerligen skulle verka synnerligen ogynnsamt. Jag tror sålunda, att det finns starka skäl för att kammaren bifaller det modifierade yrkande, som utskottet har kommit till, och jag ber därför, utan att vilja tänja ut debatten, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Berglund: Utskottets ärade ordförande var i början av sitt anförande inne på de nationella synpunkterna, och han fällde det yttrandet, att det icke vore lyckligt, om förhållandena finge utveckla sig på samma sätt som hittills. Jag ber att till belysning av detta uttalande få framdraga vad länsstyrelsen yttrar just i den punkten. I länsstyrelsens inlaga framhålles följande: »Under de sista årtiondena ha emellertid så starka försvarsåtgärder vidtagits för det svenska språkets bevarande, att någon fara för finskspråkighetens tillväxt på svenskspråkighetens bekostnad ej längre föreligger.» Om det också i ortspressen där uppe kommit fram meddelanden i motsatt riktning, anser jag, att det är skäl i att vi hålla oss till vad länsstyrelsen i detta fall säger, och jag tror, att den har förmåga att se på frågan någorlunda sunt. Det är icke blott beträffande språket, som den nationella synpunkten kommer fram, det gäller också den agitation, som föres från finska sidan. Men jag undrar, om man gör saken något gott med att utgå från en sådan synpunkt, då det gäller åtgärder, som skola vidtagas från statsmakternas sida. För min del har jag den uppfattningen, att man snarare kan riskera motsatsen, och jag vill uttryckligen betona, att en agitation från den nuvarande regimen i Finland sannerligen icke har någon utsikt att lyckas i dessa trakter, och en ny regim i Finland skulle helt säkert icke bedriva någon propaganda av här nämnt slag.

Utskottets ordförande gjorde gällande, att det var en sak, som för närvarande icke vore förmål för behandling, nämligen lösandet av jordfrågan för inhysingar och backstugusittare, men även på denna angelägenhet har länsstyrelsen hållit sitt vakande öga. Den har i en särskild inlaga till jordkommissionen fäst uppmärksamheten just på detta förhållande, att det finnes en mängd inhysingar och backstugusittare, som byggt sina gårdar på ofri grund, och att det är omöjligt för dem att få fri grund för sina bostäder och stugor eller att utvidga sina jordområden. Den frågan har länsstyrelsen lagt särskild vikt vid, och den har i sin inlaga bland annat pekat på det förhållandet, att den finska röda armén till stor del utgjordes av sådana backstugusittare och torpare, som äro en speciell företeelse för finska förhållanden och därmed även för den så kallade Finnbygden. Länsstyrelsen har därför vädjat till jordkommissionen att taga upp denna

Ang. vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken. (Forts.)

fråga till behandling så att dessa backstugusittare och torpare skulle få sina jordområden fria.

Sedan är det en annan fråga, som jag ber att få rikta till norrbottensrepresentanterna. Här kräver man speciella åtgärder för Finnmarken. Den näst föregående talaren gick ej ut från motionärens ståndpunkt, utan han gick ut från den synpunkten, att man måste göra någonting för att höja befolkningen i olika avseenden, och det är en synpunkt, som jag väl förstår. Men jag frågar då, om det icke också i Norrbotten finns andra områden, som skulle vara i behov av särskilda åtgärder från statsmakternas sida, och om det icke kan tänkas, att det finns sådana områden, som till och med i högre grad äro i behov av sådant stöd? Är det icke så, att med den föreslagna utredningen just dessa trakters intressen komma att bli åsidosatta, när man särskilt inriktar sig just på den nu ifrågavarande bygden?

Jag ber att få vidhålla mitt avslagsyrkande.

Herr Welin: Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens anförande skall jag be att få säga några ord.

Här har framhållits, att agitationen i dessa trakter till förmån för finskheten för närvarande har ringa framgång. Detta hindrar emellertid icke, att under andra förhållanden en agitation kan få bättre framgång. Vi kunna icke veta, vilka insatser som i framtiden kunna komma att göras i och för just agitationen, och vilken mottaglighet som en gång kan komma att finnas hos befolkningen där uppe. Och det är för att förebygga vad som möjligen kunde hända i olycklig riktning, som denna motion blivit väckt.

På tal om agitation vill jag säga, att det försiggår verkligen nu rätt ihärdig sådan där uppe. Och man får därför ej bagatellisera denna fara. Under april i år hölls i Helsingfors ett möte av ett förbund, som på svenska heter »finskhetens förbund», och där beslöts, att det så fort som möjligt borde anskaffas litteratur att spridas i de nordliga finntrakterna — ja, i det föregående har nämnts att det avses finntrakterna i Västerbotten — och vidare att man skulle anställa ombud för ändamålet. Och vid nästa sammanträde beslöts, att en kommitté skulle tillsättas. Detta bara som ett litet belysande bidrag från den allra sista tiden för att visa, att ändå en ivrig agitation pågår där uppe. Och det är nog så, som utskottet säger, att man bör icke bagatellisera densamma.

Ehuru det eljest skulle vara frestande nog och värdefullt för frågans belysande, skall jag ej besvära herrarna med att anföra något ur en privat skrivelse till en annan av kammarens ledamöter, som fått däri gjorda meddelanden av en person i officiell ställning i dessa trakter, och vari denne redogör för den vidlyftiga agitation, som pågått under de sista tio åren och särskilt för vad som har försiggått under den allra sista tiden.

Det är nog så, såsom just utskottet sagt, att vi icke få bagatellisera detta, och vi få särskilt ge akt på, att här gäller det en gränstrakt, där förhållandena till angränsande stater äro ömtåliga, och att

Ang. vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken. (Forts.)

det därför är av särskild vikt att så mycket som möjligt trygga vårt eget område. Jag skall emellertid ej uppehålla mig längre vid denna sida av saken.

Den ärade reservanten framhöll vidare, att det finns andra trakter i Sverige, som också ha det illa ställt och kanske fullt ut lika illa som den här ifrågavarande, ja, måhända ännu sämre. Jag förnekar visst inte, att så kan vara förhållandet, och i den mån man kan komma sådana trakter till hjälp, är det behövligt, att man också gör det. Men här tillkommer ju den omständigheten, att man kan göra en mera allmänt svensk gärning och icke blott denna gärning att hjälpa en viss trakt; här kommer man in på detta gränsspörsmål, som jag förut talade om.

Vidare anfördes, att det är en del utredningar, som pågå, och härvid hänvisade reservanten särskilt till utskottets betänkande, däri det redogjorts för sådana utredningar. Ja, jag har upptäckt, att flera utredningar äro i verksamhet, än jag för min del hade reda på, då motionen skrevs. Men jag vill påpeka, att de flesta av dessa utredningar avse betydligt större områden, än vad här är fråga om: icke mindre än fem av dessa utredningar avse hela Norrbottens län utan särskild hänsyn till Finnbygden, och en utredning av dessa gäller hela Norrland plus Dalarne, och endast två utredningar avse Finnbygden. Nu har utskottet icke föreslagit någon ny utredning, men att de utredningar, som pågå skulle särskilt få i uppdrag att ta hänsyn speciellt till den svenska finnbygden, då de verkställa sina utredningar. Det är sålunda, som sagt, icke någon ny stor utredning, som här ifrågasättes, utan endast att vederbörande skola särskilt tänka på vad som kan vara att göra härvidlag.

Ja, det kunde vara mycket annat att säga i frågan, men jag skall inskränka mig till detta och anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Welin förenade sig herr *Larsson* i Kroken.

Herr Lövgren i Nyborg: Herr talman, mina herrar! Det är ju klart, att man med glädje ser, att utskottet ställt sig mycket välvilligt till den trakt, som här är fråga om, i all synnerhet då man är representant för just den trakten.

Jag har emellertid ansett mig böra begära ordet för att något litet tillrättalägga den uppfattning, som kommit till uttryck i utskottets utlåtande och delvis också i länsstyrelsens uttalande. Ty det är icke riktigt överensstämmande med verkligheten allt som där finnes sagt. Sålunda säger länsstyrelsen bland annat: »Det är nämligen en sanning, som måste erkännas, att den svenska finnbygden står relativt lågt både i fråga om ideell och materiell kultur.» Detta är en sanning med modifikation, och särskilt vill jag säga, att ideellt står icke denna bygd så lågt som Stockholm, som månad efter månad kan gå och se på en pjäs sådan som »Persson och Vidundret» och liknande saker. Det är fullständigt omöjligt att tänka sig något sådant i fråga om finnbygdens befolkning.

Ang. vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken. (Forts.)

Detta var den ena sidan av saken. Den andra är den, att länsstyrelsen, som ju är svensk, i likhet med svenskar i allmänhet ser genom svenska glasögon, då den ser på denna bygd. Bygdens folk har till stor del en religiös åskådning, som särskilt är utmärkande för dessa trakter, d. v. s. man är læstadian och anser, att gardiner för fönstren och blommor på bordet är högfärd och lyx, och följaktligen ha hemmen där uppe ett litet torftigt utseende, och så anser man, att en man icke behöver krage och manschetter för att vara välklädd, utan att han är mera välklädd, om han har pjäxor och vadmalskläder. Under sådana förhållanden förefaller det hela litet torftigt, när man kommer från södra Sverige eller Luleå till finnbygden. Men om man haft tillfälle att som jag i två år gå från gård till gård i de socknar, som det här är fråga om, så får man en annan uppfattning. Naturen är icke kargare här, än vad den är i Kalix och Lule älvdalar, utan snarare tvärtom, och man har icke med ett ord nämnt om kargheten i Kalix och Lule älvdalar, fast det faktiskt är så, att Kalix älvdal är kargare än Torneå. Man är icke så illa ställd, som det vid ett flyktigt påseende kan synas. Men klart är, att om man vill kultivera dessa områden, så skall man komma med kommunikationer och icke med krav på förnyade utredningar, utan genom att bevilja anslag till järnvägs- och vägbyggnader vinner man härvidlag sitt mål, då kommer svenskhetens bevarande av sig självt, och då behöver man icke ifrågasätta förnyade utredningar för de här områdena.

Vad sedan angår agitationen, så tror jag icke, att det är så farligt med den agitation, som bedrives från finsk sida. Jag har åtminstone under den tid, som jag farit i dessa trakter, icke träffat på några varma agitatorer för anslutning till Finland, bosatta på svenskt område. På finsk sida är det ju naturligt, att när Ålandsfrågan ligger till, som den gör, man skall söka att skaffa sig motfordringar, men att detta skulle vinna någon som helst anklang på svensk sida, det kan jag bestämt tillbakavisa. Jag vet ingen, som är för en anslutning till Finland på svensk sida, och jag känner ändå rätt mycket folk där uppe.

Nu har emellertid utskottet gått med på ett tillstyrkande av motionen, och då jag är av den åsikten, att dessa utredningskvarnar alltid behöva få en stöt framåt, då de sannerligen icke går för fort, slutar jag med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindley: Herr talman! Jag kan ej underlåta att begära ordet i denna fråga. Det är en mycket märkvärdig situation, som kammaren kommit i genom herr Welins motion och den behandling, som den undergått i utskottet. Om man ser på förteckningen över de utskottsledamöter, som varit närvarande vid frågans behandling, så finner man, att samliga de ledamöter, som med ett norrlandsuttryck kunna betecknas som »sörlänningar», röstat för bifall till motionen, medan den enda representanten för det egentliga Norrland, herr Berglund, gått på avslag. Det påminner nästan om den situation, som jag en gång hört berättas om en bekant arbetareledare, som skulle organisera hamnarbetare. Då dessa voro oroliga,

så sade han: »Håll er lugna, busar, jag skall göra folk av er.» Icke just med de orden, men med ord av liknande innebörd, är det, som man skulle kunna beteckna den situation, inför vilken vi blivit ställda genom möjligheten att följa utskottet och alltså ge ett handtag åt de strävanden, som utskottet säger sig böra taga hänsyn till, nämligen »befolkningens egna berättigade krav på finnbygdens ekonomiska, sanitära och kulturella utveckling».

Ang. vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken. (Forts.)

Jag har begärt ordet just därför, att jag under påsken haft tillfälle att göra en resa där uppe — det är givet, att jag nu från herrar norrlänningars sida får höra, att jag således bara kan ha turistens syn på saken. Men i alla fall hade jag tillfälle att tämligen ingående studera en del förhållanden tillsammans med personer, som voro väl kända med bygden och dess krav. Och den sista hälsning, som jag fick från Karesuando, det var en hälsning till riksdagen att göra, vad göras kunde, då det gällde att beakta och godkänna den Welinska motionen. Jag vill framföra denna hälsning i detta ögonblick. Den kommer nu visserligen ej från håll, som herr Berglund politiskt representerar; jag träffade icke i Karesuando någon, som bekände sig till bolsjevismen — och det gör ju kanske icke herr Berglund heller — utan från folk, som tillhörde sådana samhällsgrupper som skollärare, prästmän o. s. v. Den som framför allt ivrade för bifall till motionen, var den man, som avgivit ett utlåtande, intaget i utskottets betänkande, nämligen kyrkoherden Karnell, en man som i över tjugu års tid verkat i dessa bygder och sett, vad där behöves.

Jag har velat säga dessa ord, då jag vid mitt besök där uppe fått det intrycket, att allt, som kunde göras från svensk sida för tillvaratagandet av denna bygds intressen, vore väl behövligt. Och man framhöll också i samma ögonblick, att med anledning av den pågående agitationen i dessa finnmarksbygder ifrån just finskt håll, det vore mer än välbetänkt, att man med kraft vidtog åtgärder för bevarande av svenskheten där uppe. Om vi se på de frågor, som i dag behandlats, och betänka, att vi alldeles nyss i fråga om ett utskottsutlåtande, där det gällde lapparnas representation i lappkommittén, vi voro så generösa, så att, då det gällde deras intressen, vi icke nöjde oss med ett platoniskt uttalande, utan även öppnade möjligheten för dessa att få in egna representanter i den kommitté, som arbetar för sakens ordnande; jag tycker verkligen, att det skulle förefalla märkvärdigt, om vi icke här skulle vara benägna att göra ens ett platoniskt uttalande i fråga om tillvaratagandet av här förevarande intressen, då fråga härom föreligger. Jag tror, det är nödvändigt, och jag anser, att det skulle verka upp- och nedvänt, om vi på ett yrkande från en norrlandsrepresentant skulle avslå motionen.

Jag ber därför, herr talman, att på dessa grunder få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Berglund: Gent emot den siste ärade talaren vill jag påpeka, att hans anmärkning förfaller, ty min reservation avser icke själva saken, jag vänder mig alltså icke mot att något göres,

Ang. vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken. (Forts.)

det framgår redan därav, att jag i mitt första anförande gjorde gällande, att allt vad som i detta fall kunde göras, redan vore igångsatt. Utskottet har icke heller funnit, att något mer gärna kan göras i saken. Jag har naturligtvis intet emot att något särskilt företages för denna trakt, om det nu kan påvisas, att det skulle föreligga ett särskilt behov med hänsyn till befolkningens kulturella, ekonomiska och hygieniska förhållanden. I det avseendet skiljer jag mig alltså icke alls från utskottet, och jag tror också, att man inom utskottet kan vittna därom, att mitt intresse för en positiv åtgärd varit mycket större, än mina anföranden måhända här kunna ge anledning att förmoda.

Herr Welin nämnde ett par ord, som jag vill bemöta. Han talade om »allmän svensk synpunkt». Jag tror också, jag kan påstå, att jag anlägger en allmän svensk synpunkt på detta spörsmål, och i detta avseende ber jag att på nytt få hänvisa till vad det är som utskottet i sin utredning kräver. Jo, man kräver, att de kommittéer och nämnder, som ha under övervägande åtgärder för Norrland, skola påskynda sitt arbete och särskilt taga hänsyn till den ifrågavarande trakten. Om man då tager som exempel kolonisationskommittén, vill man alltså, att denna kommitté skall vid sitt arbete taga särskild hänsyn till Finnmarken. Man frågar sig dock: är det också ur »allmän svensk synpunkt» lyckligt, att man kräver, att kolonisationskommitténs arbete skall påskyndas under hänsynstagande just till denna trakt? Kan man icke tänka sig, att om kolonisationskommittén komme att inrikta sitt arbete på andra platser, där förhållandena äro betydligt gynnsammare än i dessa trakter, vi här talat om, det skulle vara lyckligare ur allmän svensk synpunkt? Detta är också en synpunkt, vilken jag såsom norrlänning har starkt skäl att föra fram, fastän jag å andra sidan icke vill, att mitt anförande skall tolkas som utslag av någon slags avundsjuka mot de trakter, det nu gäller.

Gent emot herr Welins påpekande om den agitation, som kommer till stånd, vill jag på nytt uttryckligen säga, att om man utgår från denna synpunkt och fattar ett beslut enligt de riktlinjer, som ligga till grund för motionen, så kan och skall det säkerligen på vederbörande håll tolkas på ett sådant sätt, som här framhållits. Man skulle från finsk sida kunna taga något dylikt till utgångspunkt för och orsak till propaganda. Jag tror icke, att man får totalt förbise denna ståndpunkt. Vill man för övrigt se på saken ur svensk synpunkt, så bör man såvitt jag förstår, utgå från de synpunkter, jag här angivit. Dessutom är jag säker på, att vi rent av böra vara tacksamma för agitationen från finsk sida, ty den kommer sannolikt att mer än något annat fastare knyta denna bygd till den övriga delen av vårt land. Framför allt bör kammaren icke fatta beslut i denna fråga i någon slags sågfilareskräckstämning.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt

vidare på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Ang. vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken. (Forts.)

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 19.

Ang. jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å vissa kronoegendomar.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å vissa kronoegendomar.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 264, hade herr Vahlstedt hemställt, att riksdagen ville anhålla hos Kungl. Maj:t om utredning, om och på vad sätt statens övertagande för egen drift av större egendomar i mellersta och södra Sverige kunde ske, samt framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, om och på vad sätt staten i utav utskottet angivet syfte skulle kunna för egen drift övertaga ett visst antal kronoegendomar i mellersta och södra Sverige, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Karlsson* i Stockholm, *Karlsson* i Vätö, *Hansson* i Rättvik och *Ericsson* i Malmö, vilka yrkat, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, om och på vad sätt ett visst antal kronoegendomar i mellersta och södra Sverige skulle kunna ställas till förfogande för att under statens medverkan brukas enligt i reservationen angivna former, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

av herr *Johansson* i Hässlås, som ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda; samt

av herr *Bergström* i Bäckland.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Karlsson i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Den motion, herr Vahlstedt här framburit, berör i viss mån ett spörsmål, som redan tidigare varit föremål för behandling i riksdagen, nämligen frågan, hur man skall gå till väga för att få fram

Ang. jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å vissa kronoegendomar. (Forts.)

riktiga produktionskostnadsuppgifter beträffande jordbruket. Frågan har varit föremål för tvenne motioner i riksdagen, nämligen av herr Månsson i Backa och av herr Carlström.

I den av herr Carlström väckta motionen förordades det, att man skulle söka ernå resultat på det sätt, att man uppläte vissa egendomar eller gårdar till industriarbetare, alltså till sådana personer, vilka tydligen vore missbelåtna med de höga produktionskostnaderna. Dessa skulle som sagt få till sig upplåtna jordbruk, och genom det arbete, de där komme att nedlägga, borde de bliva övertygade om att jordbrukaren icke får oskäligt betalt för sitt arbete. Ja, det är visserligen ett önskemål att få denna tvist om, huruvida jordbrukarna få oskäligt betalt för sina produkter, undanröjt, liksom det är ett önskemål i allmänhet att få bort tvistigheter mellan producenter och konsumenter. Men om man läser motionen, skall man finna, att motionärens huvudsyftemål icke är att åstadkomma, att dessa mera tillförlitliga produktionskostnadsuppgifter framläggas, utan huvudsyftet med motionen är, att få utrönt, på vad sätt man skall kunna avvinna jordbruket i vårt land bättre avkastning.

Om man skall övergå till småbruk eller storbruk, har nu varit en mycket gammal tvistefråga. Av många förordas utvägen att stycka sönder Sveriges jord i smålotter och sätta så många Sveriges medborgare som möjligt i tillfälle att få bli sina egna jordbrukare. Å annat håll åter har man varnat för att gå fram på den vägen. Man har där framhållit, att detta skulle innebära, att man så småningom skapar en pariasklass av jordbrukare, som icke kunna föda sig på sin torva. Hur det förhåller sig därmed, vågar jag icke yttra mig om — jag är icke sakkunnig på området — men vad som för mig står alldeles tydligt och klart är, att om man gör på så sätt, om man sålunda styckar Sveriges jord i smålotter, då kan man icke få den produktion, som landet behöver för sin näring. Ty det är väl icke så, att Sveriges jord skall föda endast dem, som arbeta på jorden, utan den skall, så långt möjligt är, föda t. ex. hela industriarbetarkåren i vårt land. Det är därför givetvis ett önskemål för landet att se till, hur man skall kunna utvinna bästa möjliga resultat av jordens odling.

Motionären framhåller nu, att storbruket har stora betingelser att ge bättre resultat än småbruket, men han understryker också, att förutsättningarna för att storbruket skall kunna ge detta bättre resultat, är att de inom storbruket anställda arbetarna bliva medintresserade i arbetet på ett helt annat sätt, än nu är fallet. Han förordar storbruket även därför, att däri maskinella hjälpmedel kunna utnyttjas i helt annan utsträckning, än vad som nu kan ske vid småbruk. Denna synpunkt, att man bör intressera jordbruksarbetarna för bättre avkastning av jordbruksnäringen, är givetvis av mycket stor vikt, och det är ett spörsmål detta, som man icke kan skjuta ifrån sig. Det har nog både här i kammaren och även på andra håll framkommit klagomål däröver, att arbetarna i allt mindre och mindre grad bliva intresserade av jordbruksarbete och

hur man allt mer och mer söker sig från jordbruksarbetet in till industrien, till städerna och stationssamhällena. Det har klagats över, att jordbruket har allt svårare och svårare att kunna bevara sin arbetskraft. Ja, denna utveckling är allom känd, men frågan är, på vad sätt skall man råda bot därför. Man råder icke bot därgenom, att man håller predikningar och förmaningstal för arbetarna och framhåller det ofosterländska och oriktiga i att vända jorden ryggen. Man vinner icke något resultat på den vägen, utan den enda möjlighet att vinna ett gott resultat, det är, att med materiella medel söka binda dessa arbetare vid jordbruksnäringen på ett annat sätt, än tidigare skett.

Ang. jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å vissa kronoegendomar. (Forts.)

Utskottsmajoriteten gör nu gällande, att man på senare tider fått blicken öppen för detta och att man fått klart för sig, att arbetarlönerna måste ökas. Det är alldeles riktigt, men frågan är: kan man icke söka att komma fram även på andra vägar? Och då har motionären tänkt sig, att man med en kombination av statsdrift och kooperation skulle nå det målet, att man kunde bevara storbruket, som ur hans synpunkt har många fördelar att bjuda, men samtidigt vinna det mycket värdefulla resultatet, att man intresserade arbetare, anställda inom dessa storbruk, för jordbruksnäringen. De skulle bli intresserade av ett gott resultat, ty i samma mån avkastningen ökades, i samma mån sålunda jordbruket bar sig bättre, skulle detta medföra vinst för dem, och det skulle bli dem en sporre att i högre grad än eljest nedlägga ett gott arbete och fortfarande stanna kvar vid jordbruksnäringen.

Jag förstår denna motionärens tanke väl. Det är alldeles tydligt, att det finns få områden, där man har ett så starkt behov av att arbetaren verkligen är medintresserad i arbetet, som inom jordbruket. Inom jordbruket går det nämligen icke att koncentrera arbetskraften på ett litet område, där man kan övervaka, leda och organisera varje arbetsprestation. Där gäller det ju i stället att sprida ut arbetarna på stora vidder, till avlägsna områden mången gång. Det är därför naturligtvis ett mycket värdefullt moment detta, att åstadkomma ett sådant intresse hos arbetarna, att även då de icke stå under uppsikt, de ändå sträva att göra sitt bästa för ett gemensamt gott resultat. Jag tror, att var och en, som vill tänka sig in i detta spörsmål, nog skall finna, att motionärens förslag har ganska mycket uti sig. Jag vill därmed icke säga, att motionären skall lyckas i den utsträckning, hans förslag avser, och att man skulle kunna få hela det svenska jordbruket organiserat på detta sätt. Det är ju så, att man icke kan draga upp schabloner för det svenska jordbruket och säga, att lyckas det bra att höja jordbruket på det eller det sättet i en del av landet, det ovillkorligen skall lyckas även i andra delar. Det finns ju så många skiftande förhållanden härvidlag, som måste bli avgörande. Men om man på några platser kan utvinna ett bättre resultat genom det av motionären föreslagna sättet, då är därmed uppnått något för landet mycket värdefullt.

Jag framhöll förut, att det skulle vara av vikt att komma

Ang. jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å vissa kronoegendomar. (Forts.)

ifrån denna strid, om produktionskostnaderna äro för höga eller för låga, och i stället få lugn och enighet på detta område. Men jag vågar säga, att jag är tillräckligt skeptisk att tro, att den striden kommer man aldrig ifrån. Det ligger i sakens natur, att konsumenterna aldrig kunna enas med producenterna om vad rätta priset är för den vara, som tillhandahålles dem. Det är naturligt, att den som köper vill köpa så billigt som möjligt och att säljaren vill ha betalt så mycket som möjligt för sina varor. Men det är å andra sidan klart, att i samma mån som man kan avveckla den spänning, som uppstått mellan jordbruksnäringen och industrien i sin helhet, är därmed mycket gott vunnet. Men icke kommer man fram till det resultatet bara genom att inrikta sig på något sådant, som utskottsmajoriteten gjort genom att säga, att huvudsaken i detta avseende är, att vi få fram tillräckligt goda produktionskostnadsuppgifter för att sedan övertyga konsumenterna om, att deras kritik över priserna för jordbrukets alster är oberättigad. Det är ju helt naturligt, att hur långt man än kommer på det området, så kommer det alltid, såsom också framhölls inom utskottet, att bli ett visst smusslande med uppgifterna. Man kan aldrig räkna med att dessa uppgifter bli absolut tillförlitliga. Motionären har ju berört detta spörsmål, och han ägnar åt den frågan en stor uppmärksamhet, men han kommer till den uppfattningen, att först då man kan få tillförlitliga uppgifter, när man får en person att samla och bokföra desamma och som icke står i den vanliga jordbrukarens ställning. Han vill sålunda här ha fram en av staten tillsatt tjänsteman eller person, som skall ha i uppdrag att samla dessa uppgifter; men motionären själv är på det klara med, att detta hans önskemål är dock en bifråga. Huvudfrågan för honom är: hur skall man kunna få ökad avkastning av det svenska jordbruket? Och det torde väl också för riksdagen vara det mest angelägna i denna fråga.

Jag vill erinra om att den första frågan, eller på vad sätt mera tillförlitliga produktionskostnadsuppgifter kunna anskaffas, har ju riksdagen redan förut i år behandlat, och motionen i det syftet avslogs här i andra kammaren. Visserligen föreslår icke den nuvarande motionären här de åtgärder, som då föreslogos. Det förefaller nämligen, som herr Vahlstedt i sin motion tog på saken mera praktiskt, då han förordat att den undersökning, som här bör komma till stånd, skall vara ett uttryck för vad jordbrukets egna arbetare kunna åstadkomma inom jordbrukets område. I den motion, som herr Carlström tidigare väckt här i kammaren, förordar han, att man skulle söka nå dessa resultat att få tillförlitliga produktionskostnadsuppgifter genom att på jordbrukets område sätta in industriarbetare; genom att dessa, som förut icke arbetat i jorden, finge ett stycke jord, skulle de på detta sätt få en uppfattning om vilka de riktiga produktionskostnaderna vore. Detta förslag föreföll mig mera vara ett hugskott, som fördes fram; det kunde icke vara allvarligt menat, ty detta skulle innebära, att om man vill veta vad ett par skor kostar i tillverkning, så skulle

man sätta en skräddare på skomakarestolen och säga till honom: gör ett par skor, så blir ni övertygad om hur dyra de äro.

Ang. jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å rissa kronoegendomar. (Forts.)

Herr talman! Jag har den uppfattningen, att den fråga motionären tagit upp huvudsakligen avser att se till, om man icke genom det av honom förordade sättet att genom kombination av statsdrift och kooperation av jordbruket kunna avvinna detsamma en ökad avkastning, att detta är den viktigaste angelägenheten och på samma gång medför resultatet att i framtiden få mera tillförlitliga produktionskostnadsuppgifter.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade, av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Johansson i Hässlås: Herr talman! Som jag anmält reservation mot utskottets betänkande, så ber jag att få framhålla några synpunkter. Såsom påpekas i reservationen, vill jag erinra om att andra kammaren så sent som den 20 mars i år avslog liknande motioner av herrar Månsson i Backa och Carlström.

Det nu föreliggande utskottsutlåtandet går på samma linje, går ut från samma sak, nämligen att genom försöksjordbruk få fram produktionskostnadssiffrorna, som skulle visa jordbrukets bärkraft. Häremot uttalade emellertid jordbruksutskottet den meningen, att statsmedel redan anslagits och åtgärder vidtagits för att få fram produktionssiffrorna och avkastningsresultatet. Lantbruksstyrelsen har ju tagit saken om hand, och de bokförda resultaten insamlas nu från skilda delar av landet, och dessa resultat bearbetas så av agronomen Nanneson, som är en erkänd auktoritet på detta område.

Motionären framhåller i sin motion, att den bitterhet och ovilja, som äro till finnandes mellan konsumenter och producenter, skulle kunna mildras och att förståelse mera skulle kunna inträda, ifall försöksgårdar inrättades i de olika orterna där de verkliga produktionssiffrorna nu skulle kunna framvisas. Det torde dock få betvivlas, om någon större auktoritet skulle kunna vinnas på dylika enstaka försöksjordbruk; ty de lokala förhållandena äro ju så olika på jordbrukets område. Det är där så många faktorer, som spela in, och att få fram de verkliga produktionssiffrorna på den väg, som motionären tänkt sig, anser jag därför från min utgångspunkt vara ogörligt. Jordmånsförhållandena äro ju så olika, och man kommer till helt andra produktionssiffror, när det gäller mager jord, än då det gäller fruktbar och bättre jord varjämte de klimatiska förhållandena äro så olika i vårt vidsträckta land. Därtill kommer också på jordbrukets område, att det personliga initiativet och skickligheten spela en så framträdande roll. När därför motionären säger, att »den absoluta sanningen om produktionsprisen» ej kan komma fram på den väg, som lantbruksstyrelsen har utstakat, så vill jag framhålla, att den väg, som motionären har anvisat, skulle bli en ännu sämre väg.

Ang. jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å vissa kronoegendomar. (Forts.)

Motionären tycks också själv tvivla på sitt förslags ekonomiska bärighet, ty han säger: »De maskinella anordningarna inom jordbruket ha dock ej ännu utvecklats så, att den rena statsdriften på nämnda område nu med säkerhet skulle kunna ekonomiskt bära sig. Det synes vara lämpligare —», tillägger han, »även om man för enkelhetens skull bibehåller namnet statsjordbruk — att man tillgriper någon mellanform av statsdrift och kooperation.»

Emellertid finnes det också en väsentlig skillnad mellan de synpunkter, som motionären anlägger, och dem utskottet företräder. Då utskottet ställer i utsikt även det mindre jordbrukets berättigande, så är motionären färdig att bryta staven över detsamma, då han påstår, att det större jordbruket producerar sina alster minst dubbelt så billigt som småbruket. Att det säkerligen icke kan ligga någon absolut sanning i detta påstående, kunna vi väl dock vara överens om. Erfarenheten av de undersökningar, som hittills gjorts i detta avseende, säger något annat.

Jag vill också påpeka, att det skulle bli en mycket dyr historia för staten med den mängd av fasta försöksjordbruk, som utskottet föreslagit, minst två inom varje län. Motionären ställer visserligen i utsikt, att staten skulle få 10 procent på det nedlagda kapitalet, men det är att märka, att någon garanti ställer han icke alls för detta. Jag vill framhålla, att om utsikterna för kooperativa jordbruk i allmänhet skulle vara så lysande, så är det underligt, att man icke mera slagit in på den vägen förut; ty vad hittills gjorts, är ju så gott som intet.

Fjärde tillfälliga utskottet vid 1918 års riksdag säger också härom, »att det kommit till utskottets kännedom, att dylik samdrift försökts, men att erfarenheten givit vid handen, att den varit föremål för synnerligen stora praktiska svårigheter».

Före enskiftets införande ägde ju i viss mening sambruk rum, fastän icke på dessa linjer, men detta sambruk visade sig utgöra den allra största hämsko för jordbrukets utveckling. Dylik samdrift äger också rum i Ryssland, och vi känna, hur lågt jordbruket står i detta land. Vi känna också till, huru med enskiftets införande i vårt land det personliga initiativet och dugligheten kunnat göra sig gällande och jordbruket kunnat utvecklats till en mycket hög ståndpunkt, som vi verkligen kunna vara stolta över.

I den reservation, som avgivits av herr Karlsson i Stockholm m. fl. säges det: »Genom att på jordbrukets område utnyttja den kooperativa idén skulle vinnas den fördelen att, med bibehållande av storbruket med dess alla förtjänster, ändock kunna tillgodose den fullt naturliga strävan hos jordbrukets arbetare att få känna sig hava något eget att arbeta för.»

För min del kan jag icke se, att något hinder finnes för dem, som vilja omsätta denna idé även på jordbrukets område. I kooperationens idé ligger ju självhjälp, och skall staten ingripa med sin tunga hand, blir, enligt min uppfattning åtminstone, den idén förfelad. På handelns område t. ex. kräver ju kooperationen ingenting annat än att få utveckla sig i så stor frihet som möjligt.

Jag vill även påpeka, att varken motionären eller reservanterna

kommit med något nytt uppslag, som motiverar en utredning. Att blott bygga sina skäl för en utredning på en förmodan, att möjligen en ny driftform skulle kunna åvägabringas, är väl i alla fall en alltför lös grund att bygga på.

Ang. jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å vissa kronoegendomar. (Forts.)

Jag ber därför, herr vice talman, att få yrka bifall till min reservation.

I detta anförande instämde herr *Bengtsson* i Norup.

Herr Vahlstedt: Herr talman! Då jag är motionär i denna fråga, skall jag be att få säga några ord i densamma.

Såsom kammaren behagade finna, ha såväl utskottets majoritet som reservanterna i utskottet olika uppfattat, vad det egentliga huvudsyftemålet varit med min motion och de åtgärder, vartill den bort föranleda. Jag tillåter mig därför här något redogöra för vad jag själv avsett med denna motion, och jag skall sedan något närmare ingå på de olika motiveringar, som åtfölja detta utskottets förslag.

Det förslag, som i motionen göres, innebär ju, att en utredning måtte komma till stånd angående huruvida alla kronoegendomar, som överstiga en areal av 150 hektar, böra läggas under statens egen drift. Detta övertagande skulle dock endast ske på det sättet, att arbetarna i företaget först erhölle en lön jämförd med den, som andra jordbruksarbetare erhålla, samt dessutom hela nettovinsten av företaget, sedan staten erhållit viss procent på de pengar, som den nedlagt i företaget. Som kammaren finner, innebär detta förslag en kombination av statsdrift och kooperation; till gagnet kan man säga, att det huvudsakligen eller åtminstone till det mesta är kooperation.

Det är två huvudsyftemål, som jag velat nå med detta förslag. Det första syftemålet är ju att utan särskilda kostnader för staten möjliggöra för densamma och även för enskilda att alltid ha tillgång till produktionskostnadsprisen på jordbrukets alster. På grund av förhållanden, som vi alla känna till, har särskilt under senare tid pågått en häftig strid om dessa produktionspriser, och även här i riksdagen har alltid, då man kommit in på detta spörsmål, stridens vågor gått höga. Ibland har ju själva striden blivit förd mot bättre vetande, men ofta är det helt säkert så, att denna strid berott på okunnighet angående de ting, varom striden stått. Det synes, som om alla vilka önska att få fram verklig sanning beträffande dessa spörsmål, borde vara eniga om önskvärdheten av en utredning härvidlag.

Visar nu en undersökning, att jordbruket får alldeles för mycket betalt för sina varor, bör en prissänkning äga rum, och den kan ju ske utan någon som helst fara för jordbrukets bestånd. Men visar åter denna undersökning, att jordbrukarna icke få mera betalt för sina varor, än produktionsprisen berättiga till, böra också jordbrukarna slippa ifrån den beskyllningen, att de ta ockerpris för sina varor.

Nu menar jag inte, att det endast är det berättigade i jordbrukarnas krav, som bör undersökas. Det finnes helt säkert också mycket annat, som man borde bringa klarhet i, men det blir ju en annan historia.

Ang. jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å vissa kronoegendomar.
(Forts.)

I de båda reservationer, som avgivits, har ju yrkats avslag på en undersökning av jordbrukets produktionskostnader med hänvisning till det förhållandet, att riksdagen förut avslagit motioner i sådant syfte. Jag vill dock erinra därom, såsom också en av de föregående talarna, herr Karlsson i Stockholm, gjort, att de grunder, på vilka jag sökt få denna lösning, äro helt andra än de, som äro föreslagna i de motioner, som förut behandlats av kammaren och som beröra dessa syftemål. Min motion förutsätter nämligen, att denna utredning angående produktionskostnaderna skulle kunna vinnas utan att staten fördenskull behövde vidkännas några särskilda kostnader. Utskottet har ju icke heller ansett den omständigheten, att de förutnämnda motionerna avslagits, vara något skäl för att yrka avslag på min motion i denna del. Utskottet har nämligen tillstyrkt denna undersökning av jordbrukets produktionskostnader. Vad utskottet här anfört i sin motivering kan jag till huvudsaklig del vara med om.

Med det nu sagda skall jag åtminstone tillsvidare lämna det första syftemålet med min motion och övergå till att nämna något om det andra.

Detta andra syftemål är att få fram en brukningsform, som åt jordens verkliga brukare ger en betydligt rikare lön för mödan, än småbruket kan giva. Denna jordbruksreform skulle även ge möjlighet till en bättre ekonomisk ställning för dem, som nu äro för fattiga att bli jordbrukare på egen jord.

Jag hörde av herr Johansson i Hässlås, att han ansåg det vara en stor möjlighet för vem som helst att driva detta slag av kooperativt jordbruk, men vi måste väl erkänna, att det finnes mycket, mycket få av dessa arbetare inom jordbruket, dessa fattiga statare och daglönare, som kunna tänka på att bilda ett sådant kooperativt jordbruk.

En möjlighet till bättre ställning för dessa människor skulle enligt mitt förmenande kunna vinnas genom den jordbruksform jag här föreslagit. Jag har även ansett, att staten på ett bättre sätt än hittills skulle kunna taga vara på sina intressen, om man ginge med på vad jag här föreslagit.

Jag tror icke, att det är någon här, som vill bestrida, att staten hittills fört en oförsvarlig politik, då det gällt statens egen jord. Jordförsäljningarna ha ju i allmänhet skett till ett betydligt lägre pris än det, som gällt vid försäljning av privat jordbruksjord. Arrendet på kronoegendomar har varit och är allt fortfarande synnerligen lågt. Ofta — det har åtminstone förekommit — har staten odlat skog på fruktbar åkerjord och å andra sidan har staten beviljat många miljoner kronor för uppodling av betydligt mindre fruktbar mark än den, varpå skog blivit odlad. Jag skall här icke tala om den jord, staten fullständigt skänkt bort. Det är enligt min mening ingen dag för tidigt, att staten på ett bättre sätt än hittills tager sina intressen till vara, och jag anser att ett bifall till min motion i någon mån skulle medverka därtill.

För närvarande torde det icke vara många procents ränta, som staten erhåller på det kapital, som nedlagts i jordvärden. I min motion föreslås, att staten av den eventuella vinsten skulle erhålla tio

procent på det i företaget bundna kapitalet, innan någon utdelning till personalen finge äga rum. Jag medger, att denna procentsats kan synas hög, och om en eventuell utredning skulle finna att procentsatsen bör nedsättas, har jag naturligtvis ingenting att erinra däremot. Men även om densamma sänktes till hälften av vad jag föreslagit, så tror jag, att staten ändå skulle erhålla större inkomst av sina kronoegendomar, än vad som nu är fallet. När jag skrev tio procent i min motion, var det därför, att jag ansåg, att staten först och främst borde ha så mycket betalt, så hög ränta på sina pengar, som staten själv finge betala, när den inlånade pengar, samt dessutom något däröver till avsättning för startande av nya liknande företag, som jag här föreslagit.

Ang. jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å vissa kronoegendomar. (Forts.)

Men om jag således gärna kan gå med på lägre ersättning till staten än den föreslagna, anser jag dock icke, att icke tio procent skulle kunna betalas. Jag känner själv en hel del arrendatorer och torpare, som i själva verket betala mera än dessa tio procent. Dessutom har hela den grundtanke, som förestavat min motion varit den, att storbruket är en överlägsen driftform, som således bör kunna lämna betydligt mer än småbruket.

I motionen har sagts, att storbruket redan nu producerade sina alster dubbelt så billigt som småbruket och att det antal arbetstimmar, som nedläggas i produktionen av en viss mängd varor sällan vid storbruk uppgår till en tredjedel av den tid, som användes vid smådrift. Detta är icke alls, som mången kanske tror, en överdrift. Nej, tvärtom är det så, att vid de större egendomarna ofta nog en arbetare uträttar fem à sex gånger så mycket som en småbrukare kan göra. När således storbruket i en del fall är dubbelt överlägset mot vad jag här i motionen sagt, är det följaktligen icke alls någon överdrift i mina ord, men då jag gjort detta påstående, är det därför, att påståendet även skulle kunna gälla andra jordbruk än de allra största.

Nu kan man ju invända, att även om storbruket endast använder en tredjedel av den arbetskraft, som småbruket erfordrar på samma areal, så draga dock de maskinella anordningarna betydligt högre kostnader. Ja, så resonerade jag också, när jag skrev, att storbrukets arbetskraft var en tredjedel och kostnaden hälften av småbrukets. Sedan jag skrivit motionen, har jag emellertid funderat på denna sak ytterligare och kommit till den uppfattningen, att storbrukets kostnader per ytenhet räknat icke äro nämnvärt större än småbrukets trots de dyrare maskinerna och redskapen. Men även om storbrukets produktionskostnader, såsom jag skrev i motionen, uppgå till hälften av småbrukets, räknat efter samma timlön vid båda driftformerna, så bör ju storbruket bli dubbelt bärkraftigare än småbruket. Med kännedom om denna storbrukets faktiska överlägsenhet har jag ansett det önskvärt att man fann en form, varigenom även jordens verkliga brukare kunde tillgodogöras storbrukets synnerligen betydande fördelar. De storbruksformer, varom hittills någon egentlig diskussion blivit förd, ha ju, om man undantar den privata stordriften, varit statsdrift och kooperativ drift. Vad statsdriften beträffar, är jag livligt övertygad om, att den är möjlig, när det borgerliga sam-

Ang. jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å vissa kronoegendomar. (Forts.)

hället en gång blivit industrialiserat även för jordbrukets vidkommande. Att denna industrialisering måste genomföras, därom äro nog de flesta ense, som ägnat någon tanke åt denna sak. — Jag läste i en tidning för en tid sedan, att lantbruksakademiens sekreterare, doktor Paul Hellström, upptagit denna fråga till behandling i akademien och bland annat yttrat följande: »Den fördyring av arbetskraften, som på alla områden gjort sig gällande och som på många ställen kommer att bereda jordbrukarna svårigheter, och den allmänna osäkerhet, som gör sig gällande beträffande jordbruksprodukterna, gör det till en tvingande nödvändighet, särskilt för de större jordbrukarna, att söka, så långt möjligt är, genomföra vad man brukat beteckna med orden jordbrukets industrialisering.» Där har man det! Till detta doktor Hellströms yttrande vill jag lägga, att till främjande av en sådan utveckling mot stordrift genom användande av alla nya uppfinningar och tekniska hjälpmedel är den kapitalistiska företagaren helt enkelt dömd, om han icke vill gå under i konkurrensen med sina medtävlare, naturligtvis icke endast dem, som bo här i landet, utan även konkurrenterna i utlandet, till vilka vi givetvis också måste taga hänsyn.

Skulle det kapitalistiska samhället icke genomföra denna industrialisering, denna överföring av jordbruket från smådrift till stordrift, kan naturligtvis aldrig statsdriften, d. v. s. socialismen, intränga på detta område. Men arbetet är ju, som bekant, redan börjat, och jag är övertygad om att det kommer att fortsättas. Ännu är ju dock icke verket fullbordat, och då vi därför nu stå inför frågan om att välja en drift, som är lämplig, för tillfället, kan ju icke det statliga jordbruket komma i fråga.

Vad sedan det kooperativa jordbruket angår, vågar jag visserligen icke säga, att det omöjligt under alla former, men jag tvivlar rätt mycket på den vägens framkomlighet. Den mänskliga avundsjukan och misstänksamheten lägga ju härvidlag synnerligen stora hinder i vägen, egentligen de enda hinder, som finnas för kooperativt jordbruk. Man har ju ofta sett, att icke ens bröder kunnat bruka ett stycke jord gemensamt, utan att det uppstått svåra tvister, som sprängt samarbetet. En samverkan på de grunderna, att var och en är sin egen herre och gör vad honom behagar, tror jag därför icke mycket på. Men om jag sålunda icke tror på den enbart kooperativa driften, tror jag däremot, att den kombination av statsdrift och kooperation, jag föreslagit i min motion, är icke endast möjlig utan även synnerligen fördelaktig och konkurrenskraftig. Därigenom att företagets ledare utses av staten och ensam leder företaget, förhindras alla upprivande strider mellan intressenterna i företaget, och därigenom att arbetarna erhålla hela nettovinsten, sedan staten fått vissa procent, sporras de till flit samt till noggrant tillvaratagande av företagets produkter.

Nu kan man undra, varför icke även föreståndaren skulle ha del i enventuellt uppstående nettovinst. Jag tror dock icke, att detta skulle vara gagnande för ett företag som detta. Föreståndaren skulle ju vara statens representant och den, som toge statens intressen till vara. Genom att få del av vinsten skulle han kunna frestas till av-

vikande från denna sin plikt och kanske även till manipulationer med bokföringen för att få denna att utvisa andra resultat än de verkliga. Jag anser nämligen, att åtminstone i det mindre jordbruket skulle denna föreståndare mycket väl kunna sköta även bokföringen. En sådan föreståndare i denna drift behövde ju nämligen icke utöva den påfösareroll, som är vanlig i den privata driften och där tar den mesta tiden. Här skulle ju det egna intresset, som ju så ofta blivit beprisat som den nödvändiga drivande motorn påminna arbetarna om att själva göra sitt bästa. Ja, jag är övertygad om att de skulle göra ännu mer. De skulle helt säkert se till, att den föreståndare, som vore tillsatt, även komme att sköta sin plats, och gjorde han icke detta, skulle de helt säkert komma att anmäla honom för vederbörande. Jag tror sålunda, att det vore oklokt att borttaga denna ömsesidiga kontroll, som säkert skulle utövas, om föreståndaren icke vore delaktig i vinsten. Jag menar naturligtvis, att föreståndarens lön ändå skulle utgå av företagets bruttovinst. Några direktörslöner borde naturligtvis icke utbetalas till dessa föreståndare. Jag tror, att dessa föreståndare mycket väl skulle kunna uttagas ibland dem, som nu utgå från våra rättareskolor. Det visar sig ofta, att dessa personer äro både dugligare och driftigare än de, som utgå från lantbruksinstituten.

Ang. jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å vissa kronoegendomar. (Forts.)

Nu kan jag mycket väl förstå, om många finna detta tal om storbrukets överlägsenhet synnerligen märkvärdigt. Utvecklingen har ju icke gått åt det hållet utan i stället mot utstyckning till småbruk, och dessutom ha ju nästan alla skrivkunniga och pratkunniga personer prisat småbruket och utmålat det som synnerligen lyckligt och småbrukaren som den allra lyckligaste av alla medborgare. Till och med i de socialdemokratiska leden har ju den tanken inträngt, att småbruket är framtidens jordbruk. Men de personer, som drivit detta förhärligande, äro ju i allmänhet sådana, som mycket litet känna om småbruket och de förhållanden, varunder småbrukarna leva. Småbrukaren själv, som man ju tycker bäst borde förstå saken, har ju aldrig haft tid att göra jämförelser mellan den tid, han själv nedlägger på produktionen av en viss vara, och den tid, storbruket använder vid produktionen av samma vara. Ty under arbetet har han ju icke tid att tänka på något annat än detta, och då han efter en 16—18 timmars arbetsdag slutar sitt arbete, är han verkligen alltför trött för att kunna tänka på någonting annat än just det, som hans tankar vanligen röra sig om. För den småbrukare, som börjar utan ett eget kapital, blir tiden som småbrukare, om han icke vill gå under, en enda lång arbetsdag, vari avbrott endast sker, då han sover och äter. En småbrukare måste även vara ytterst sparsam. Litteratur och konst bli för honom vanligen fullständigt främmande. Han har icke råd eller anser sig åtminstone icke ha råd att köpa en bra bok eller gå på teatern eller någon annan föreställning, där ofta bland allt skräpet mycket av värde kan bjudas. Om en småbrukare under sådana förhållanden fram emot den tid, då han är färdig att läggas i graven eller i varje fall är oförmögen att njuta av livet och det sparade, skulle ha sparat någon liten förmögenhet, tycker jag, det icke

Ang. jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å vissa kronoegendomar. (Forts.)

är så särdeles mycket att hurra för, och det finnes enligt min uppfattning stor anledning till att söka få fram något bättre än småbruket.

Jag skall sedan övergå till att säga något om utskottets utlåtande och dess motivering. Utskottets majoritet har ställt sig synnerligen välvilligt till mitt syfte att få fram jordbrukets produktionskostnader, och jag kan instämma i det huvudsakliga av vad utskottsmajoriteten sagt härom. Men när utskottsmajoriteten kommer till själva kärnpunkten i motionen, som skulle möjliggöra en fördelaktigare lösning av det första syftemålet, då är enigheten mellan mig och utskottet icke alls till finnandes. Utskottet är härvidlag synnerligen socialistiskt, t. o. m. mera än jag. Det har icke velat, att de privatekonomiska intressena skulle få göra sig gällande, som jag ansett, att de borde. »Möjligen i någon ringa mån som en liten uppmuntran åt arbetarna», säger utskottet. Härigenom avkopplas enligt min mening det, som skulle utgöra garantien för de föreslagna jordbrukens framgång, och då utskottet dessutom uttalat, att det vore önskvärt, att även de mindre jordbruken medtoges i försöksdriften, kan jag icke finna annat, än att ett bifall till utskottets hemställan huvudsakligen vore ett bifall till herr Månssons i Backa av kammaren förut avslagna motion.

Vad sedan herr Karlssons i Stockholm m. fl. reservation beträffar, ställer sig denna reservation välvilligt till min motions syftemål angående den av mig önskade jordbrukstypen, fastän med en begränsning av jordbrukens antal. Då ju emellertid antalet jordbruk icke är det viktigaste utan det viktigaste är, att sådana jordbruk komma till stånd, har jag ingenting att erinra mot reservanternas förslag, och då den önskade driftformen är klar, kan ju när som helst genom beslut av regeringen eller riksdagen produktionskostnadsberäkningarna kopplas till den redan färdiga driftformen.

På grund härav och på grund av vad jag i övrigt yttrat, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Karlsson i Stockholm m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

På hemställan av herr talmannen, som under herr Vahlstedts anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, beslöt kammaren, enär tiden var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, att uppskjuta den vidare handläggningen av ifrågavarande utlåtande jämte behandlingen av övriga på föredragningslistan förekommande ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

§ 20.

Herr *Lovén* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 416, med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 451, blev på begäran bordlagd.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.25 e. m.

In fidem
Per Cronvall.